

รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์
ชุดโครงการประเมินสถานภาพโทศึกษา

ฝ่าย 1

ระบบการเมืองการปกครอง

สุภางศ์ จันทวานิช

สนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สัญญารับทุนเลขที่ PDG 01/048/2540

31 กรกฎาคม 2541

รายงานการวิจัยเรื่อง

ระบบการเมืองการปกครองของชนชาติไท

สุภาวค์ จันทวนิช

วิมาลา สิริพงษ์

งานวิจัยเรื่องนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
และเป็นส่วนหนึ่งของชุดโครงการประเมินสถานภาพองค์ความรู้เรื่องไทศึกษา

กรกฎาคม 2541

รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์
ชุดโครงการประเมินสถานภาพการศึกษา

ระบบการเมืองการปกครอง

สุภาวงศ์ จันทวานิช

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สัญญารับทุนเลขที่ PDG 01/048/2540

31 กรกฎาคม 2541

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	
ภาษาไทย	ก
ภาษาอังกฤษ	ข
บทที่ 1 การประมวลความรู้	1
1.1 การประมวลความรู้	1
- กลุ่มไทอาหม	2
- กลุ่มไทใหญ่	4
- กลุ่มไทลื้อ	7
- กลุ่มลาว	10
- กลุ่มไทดำไทขาว	12
- กลุ่มไทหลายกลุ่ม	14
1.2 การคัดเลือกเอกสาร	16
บทที่ 2 การประเมินสถานภาพ	19
2.1 การประเมินสถานภาพองค์ความรู้จากเอกสารอันสำคัญ	19
2.1.1 เอกสารเกี่ยวกับไทอาหม	19
2.1.2 เอกสารเกี่ยวกับไทใหญ่	28
2.1.3 เอกสารเกี่ยวกับไทลื้อ	34
2.1.4 เอกสารเกี่ยวกับลาว	41
2.1.5 เอกสารเกี่ยวกับไทดำไทขาว	47
2.1.6 เอกสารที่ศึกษาคนไทหลายกลุ่ม	51
2.2 การเปรียบเทียบผลการทํางานศึกษาวิจัยของกลุ่มผู้ศึกษา	56
2.3 การประเมินกระบวนการทัศนภาพรวม	59
บทที่ 3 การสรุปผล สังเคราะห์ และข้อเสนอแนะ	63
3.1 สรุปข้อค้นพบเรื่องระบบการเมืองการปกครองของไทยกลุ่มต่าง ๆ	63
3.2 บทสังเคราะห์และจัดองค์ความรู้ใหม่ว่าด้วยระบบการเมืองการปกครองไท	87
3.3 โจทย์วิจัยใหม่และลำดับความสำคัญ	102
บรรณานุกรม	106
กิตติกรรมประกาศ	113

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ชื่อเรื่อง

โครงการประมวลองค์ความรู้เรื่อง “การประเมินสถานภาพโทศึกษา : ระบบการเมืองการปกครอง”

ชื่อนักวิจัยและสถาบัน

สุภาวงศ์ จันทวานิช

รองศาสตราจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิมลลา ศิริพงษ์

นักวิชาการอิสระ

แหล่งทุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

วัตถุประสงค์

ประมวลวิเคราะห์ ศึกษา ประเมินและสังเคราะห์สถานภาพโทศึกษาด้านระบบการเมืองการปกครองสำหรับการพัฒนาชุดโครงการวิจัยในอนาคต

คำถามสำหรับการวิจัย

1. คำถามเชิงระเบียบวิธีสำหรับการสำรวจสถานภาพ
 - 1.1 มีผลการศึกษาค้นคว้าชิ้นสำคัญอะไรบ้างเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองของชนชาติไท
 - 1.2 กรอบแนวคิดและวิธีการศึกษาของผลงานเหล่านั้นเป็นอย่างไร
 - 1.3 นักคิดนักวิจัยเรื่องระบบการเมืองการปกครองของชนชาติไทมีการรวมตัวเป็นเครือข่ายและติดต่อแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้กันหรือไม่อย่างไร
2. คำถามเชิงเนื้อหาสำหรับการประมวลและประเมินองค์ความรู้
 - 2.1 ระบบการเมืองการปกครองของชนชาติไทมีลักษณะอย่างไร มีลักษณะร่วมหรือต่างกันระหว่างกลุ่มชาวไทแต่ละกลุ่มอย่างไร
 - 2.2 มีข้อมูลใดบ้างเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองของชนชาติไทที่ยังขาดการศึกษาค้นคว้า

วิธีการวิจัย

มีวิธีการ 3 ขั้นตอนดังนี้

1. การประมวลองค์ความรู้

1.1 แสวงหาและเก็บรวบรวมผลงานการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองที่เขียนเป็นภาษาไทย อังกฤษ ฝรั่งเศส และภาษาอื่น ๆ จากห้องสมุดสถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ห้องสมุดสยามสมาคม, ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ห้องสมุดของศูนย์วิจัยทางมานุษยวิทยาว่าด้วยจีนตอนใต้และคาบสมุทรอินโดจีน ศูนย์วิจัยแห่งชาติฝรั่งเศส และจากห้องสมุดส่วนตัวของ ศาสตราจารย์ Georges Condominas, ศาสตราจารย์ Jacques Lemoine, ศาสตราจารย์ จักรทิพย์ นาดสุภา, รองศาสตราจารย์ เจียแนจอง และอาจารย์ ดร. อานันท์ กาญจนพันธุ์ ตลอดจนห้องสมุดส่วนตัวของผู้วิจัยทั้งสอง

1.2 จำแนกประเภทของเอกสารที่รวบรวมมาได้ คัดเลือกกลั่นกรองเหลือ 78 ชิ้น จัดหมวดหมู่เอกสารดังกล่าวโดยจำแนกตามเนื้อหาว่าด้วยระบบการเมืองการปกครองของชาวไทอาหม, ไทใหญ่, ไทลื้อ, ลาว และไทดำ-ไทขาว และจำแนกตามกลุ่มนักวิจัยเป็นนักวิจัยต่างประเทศ (อังกฤษ, ฝรั่งเศส, จีน) นักวิจัยไทยและนักวิจัยไทท้องถิ่น (ทั้ง 5 กลุ่มไท) และจำแนกตามภาษาของเอกสารเป็นเอกสารภาษาไทย, อังกฤษ, ฝรั่งเศส และจีน

2. การประเมินสถานภาพองค์ความรู้

2.1 คัดเลือกผลงานและวิเคราะห์ ทำการคัดเลือกผลงานที่มีเนื้อหาว่าด้วยระบบการเมืองการปกครองไทโดยตรงได้ 40 ชิ้น เกณฑ์ในการคัดเลือกและประเมินวิเคราะห์ผลงานคือ

(1) ความสอดคล้อง (relevancy) และความตรง (validity) ต่อการตอบประเด็นปัญหาหลักเชิงเนื้อหาของงานวิจัย

(2) กรอบแนวคิดและวิธีการศึกษามีความหนักแน่นเชื่อถือได้

(3) มีความลุ่มลึกในการวิเคราะห์ตีความข้อมูล

(4) มีข้อค้นพบที่เป็นสาระสำคัญ

2.2 เปรียบเทียบผลงาน เปรียบเทียบกรอบคิด, แนวทางศึกษาและวิธีการศึกษาของผลงานของนักวิชาการ 3 กลุ่มคือ นักวิชาการต่างประเทศ นักวิชาการไทย และนักวิชาการไทท้องถิ่น และเปรียบเทียบแนวคิดและวิธีการศึกษาระบบการเมืองการปกครองของไทอาหม, ไทใหญ่, ไทลื้อ, ลาว และไทดำ-ไทขาว

2.3 ประเมินกระบวนการทัศน์โดยรวม ประเมินคุณค่าของงานและประเด็นสำคัญที่กำลังแสวงหาคำตอบ

3. สังเคราะห์ สรุปผล จัดระเบียบองค์ความรู้ใหม่และเสนอโจทย์เพื่อการวิจัยในอนาคต

ระยะเวลาศึกษา

1 ปี (1 มิถุนายน 2540 - 31 พฤษภาคม 2541)

ผลการวิจัย

การประมวลองค์ความรู้ องค์ความรู้ระบบการเมืองการปกครองเกี่ยวกับชนชาติไท 5 กลุ่ม ได้แก่ ไทอาหม ไทใหญ่ ไทลื้อ ลาวและไทดำ-ไทขาว ได้จากเอกสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องนี้ รวมทั้งสิ้น 78 ชิ้น ประกอบด้วยหนังสือหรือรายงานวิจัย บทความและเอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์ เมื่อประเมินผลและคัดเลือกผลงานตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้แล้ว เหลือผลงานที่ผ่านการคัดเลือก 40 ชิ้น ผลงานส่วนใหญ่เป็นการให้ข้อมูลทั่วไป หรือมีข้อมูลที่คลุมเครือเกี่ยวกับระบบการเมืองจึงไม่เหมาะสมที่จะนำมาสังเคราะห์ ผลงาน 40 ชิ้นที่คัดเลือกได้มีรายละเอียดดังตารางข้างล่างนี้ เป็นผลงานภาษาไทย 15 ชิ้น ภาษาอังกฤษ 16 ชิ้น ภาษาฝรั่งเศส 8 ชิ้น ภาษาจีน 1 ชิ้น เมื่อจำแนกตามสัญชาติของผู้ศึกษาพบว่าเป็นผลงานของนักวิจัยต่างประเทศ 22 ชิ้น นักวิจัยไทย 10 ชิ้น และนักวิจัยไทท้องถิ่น 8 ชิ้น และเมื่อจำแนกตามกลุ่มชนชาติไท ได้พบว่าเป็นผลงานเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองของไทอาหม 8 ชิ้น ไทใหญ่ 8 ชิ้น ไทลื้อ 7 ชิ้น ลาว 6 ชิ้น และไทดำ-ไทขาว 6 ชิ้น และผลงานที่ศึกษาคนไทยหลายกลุ่ม 5 ชิ้น

ผลงานเกี่ยวกับกลุ่มไทอาหมและไทลื้อมีความครอบคลุมและความสมบูรณ์มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

ตารางผลการประมวลองค์ความรู้

กลุ่มไท	ภาษา				นักวิชาการ		
	อังกฤษ	ฝรั่งเศส	ไทย	จีน	ต่างประเทศ	ไทย	ไทท้องถิ่น
ไทอาหม	5	-	3	-	1	3	4
ไทใหญ่	5	-	3	-	5	1	2
ไทลื้อ	2	-	4	1	5	2	-
ลาว	1	3	2	-	4	1	1
ไทดำ-ไทขาว	1	2	3	-	3	2	1
ไทหลายกลุ่ม	2	3	-	-	4	1	-
รวม	16	8	15	1	22	10	8

การประเมินสถานภาพ

ผลงานศึกษาวิจัยที่คัดเลือกได้ 40 ชิ้น เมื่อประเมินด้วยเกณฑ์ 4 ประการข้างต้น โดยประเมินเป็นระดับดีมาก ดี และปานกลาง ได้พบว่า มีงานที่มีความสอดคล้องและความตรงต่อการตอบประเด็นปัญหาหลักดีมาก 21 ชิ้น ดี 14 ชิ้น และปานกลาง 5 ชิ้น ใช้กรอบแนวคิดและวิธีการศึกษาที่หนักแน่นเชื่อถือได้มีงานในระดับดีมาก 15 ชิ้น ดี 19 ชิ้น และปานกลาง 6 ชิ้น สำหรับความลุ่มลึกในการวิเคราะห์ตีความอยู่ในระดับดีมาก 15 ชิ้น ดี 13 ชิ้น ปานกลาง 12 ชิ้น ข้อค้นพบที่เป็นสาระสำคัญว่าด้วยระบบการเมืองการปกครองมีงานที่ประเมินในระดับดีมาก 18 ชิ้น ดี 16 ชิ้น และปานกลาง 6 ชิ้น จากงานเหล่านี้งานที่

ประเมินจากเกณฑ์ทุกด้านแล้วอยู่ในระดับดีมาก 6 ชิ้น เป็นงานของนักวิชาการต่างประเทศ 3 ชิ้น และนักวิชาการไทย 3 ชิ้น

เกณฑ์ ระดับ	ตอบปัญหา	กรอบแนวคิด และวิจัยศึกษา	วิเคราะห์ลึก	ข้อค้นพบ สำคัญ
ดีมาก	21	15	15	18
ดี	14	19	13	16
ปานกลาง	5	6	12	6
รวม	40	40	40	40

การเปรียบเทียบผลงาน

นักวิชาการที่ศึกษาเรื่องระบบการเมืองการปกครองใช้กรอบแนวคิดและวิธีการทำงานต่างกันไป นักวิชาการต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นชาวตะวันตกนับเป็นกลุ่มบุกเบิกเริ่มศึกษาตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 โดยมีวัตถุประสงค์ทางการเมืองเป็นตัวชี้นำ จำกัดความสนใจอยู่กับเรื่อง ภูมิศาสตร์ ทรัพยากร กลุ่มอำนาจ ชนิตพันธุ์ต่าง ๆ และปัญหาการเมืองภายใน นักค้นคว้าเหล่านี้จะลงเก็บข้อมูลและสำรวจในพื้นที่โดยตรง นักวิชาการไทยมีแรงจูงใจทั้งในเชิงวิชาการและในเชิงความสนใจคนที่เป็นพี่น้องร่วมชนชาติเดียวกัน นักค้นคว้ารุ่นเก่าจะบันทึกการเดินทาง ส่วนรุ่นต่อมาจะแยกความสนใจเป็นสองแนว แนวแรกศึกษาระบบการเมืองของไทยแต่ละกลุ่มเพื่อเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน แนวที่สองมุ่งวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ของระบบการปกครองไทยกับระบบการปกครองของรัฐอื่น ๆ ส่วนนักวิชาการไทยท้องถิ่นเพิ่งเริ่มต้นตัวศึกษาค้นคว้าเรื่องเกี่ยวกับกลุ่มของตน โดยการรวบรวมเอกสารพื้นเมืองซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญ นักวิชาการทั้งสามกลุ่มสามารถตอบคำถามหลักได้ว่าระบบการเมืองการปกครองไทยมีลักษณะอย่างไร

การประเมินกระบวนการค้นคว้า

ผลงานทั้ง 40 ชิ้น มีคุณค่าในการสร้างองค์ความรู้ว่าด้วยระบบการเมืองการปกครองของชนชาติไทย สามารถตอบคำถามการวิจัยได้ ด้วยการใชกรอบแนวคิดและวิธีการศึกษาที่ต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม นักวิชาการในด้านนี้มีเครือข่ายการศึกษาค้นคว้าน้อยเครือข่าย ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 จะเป็นเครือข่ายของนักวิชาการตะวันตกที่เป็นจักรวรรดินิยมได้แก่ เครือข่ายนักวิชาการกลุ่มอังกฤษและเครือข่ายกลุ่มฝรั่งเศส ต่อมาในทศวรรษที่ 1960 - 70 เริ่มมีเครือข่ายของนักวิชาการตะวันตกที่ทำงานร่วมกับนักวิชาการไทยท้องถิ่น โดยฝ่ายหลังเป็นผู้ช่วยและผู้เก็บข้อมูลในภาษาไทยท้องถิ่น ในส่วนของนักวิชาการไทยแต่เดิมเป็นการศึกษาค้นคว้าตามความสนใจเป็นรายบุคคลเพิ่งเริ่มมีการรวมตัวเป็นเครือข่ายในทศวรรษ 1990 นี้เอง เครือข่ายของนักวิชาการตะวันตกกับนักวิชาการไทยไม่สู้มีการติดต่อแลกเปลี่ยนข้อมูลกันมากนัก จนกระทั่งทศวรรษ 1990 เช่นกัน นักวิชาการตะวันตกเป็นกลุ่มที่มีผลงานตีพิมพ์ระดับนานาชาติมากที่สุด นักวิชาการไทยมีผลงานตีพิมพ์ระดับชาติ ส่วนนักวิชาการไทยท้องถิ่นมักไม่มีผลงานตีพิมพ์เพราะมีบทบาทเป็นเพียงผู้ช่วยในอดีตและมีข้อจำกัดด้านภาษา

สรุปผลและจัดองค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่จัดรูปใหม่ประกอบด้วยเรื่องรูปแบบการปกครอง โครงสร้างระบบบริหาร
ชั้นทางสังคม ระบบศักดินา และวิวัฒนาการของรัฐไทย

รูปแบบการปกครอง ชนชาติไททั้ง 5 กลุ่มมีรูปแบบการปกครองเป็นบ้าน-เมือง มาตั้งแต่
เดิมนับแต่คริสต์ศตวรรษที่ 6 โดยหลายบ้านรวมกันเป็นเมือง ส่วนการพัฒนาขึ้นเป็น
อาณาจักรมาปรากฏชัดเจนในคริสต์ศตวรรษที่ 9 - 13 การปกครองแบบบ้าน-เมืองเป็นการ
ปกครองของกลุ่มชนชาติไท ชื่อที่ใช้เรียกผู้ปกครองต่างกันไปในกลุ่มไทแต่ละกลุ่ม แต่พื้นที่ที่
ปกครองเรียกว่าเมืองเหมือนกันหมด กลุ่มไทอาหม ไทใหญ่ ไทลื้อ และลาว พัฒนาการปก
ครองถึงระดับตั้งอาณาจักรที่มีศูนย์กลางการปกครองที่เมืองหลวง แต่กลุ่มไทดำ-ไทขาว
พัฒนาการปกครองถึงระดับเมืองเท่านั้น โดยอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรอื่น ๆ

โครงสร้างระบบบริหาร ในเกือบทุกรัฐไท (ยกเว้นไทดำ - ไทขาว) จะประกอบด้วยผู้
ปกครองที่มีสถานะเป็น “เจ้า” อาทิ เจ้าฟ้า (อาหม, ไทใหญ่) เจ้าแผ่นดิน (ลื้อ) และพระยา
(ลาว) ซึ่งรวมถึงขุนนางระดับสูงที่ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอีกจำนวนหนึ่งด้วยกับผู้ปกครองที่กำหนด
ให้ผู้ดำรงตำแหน่งเป็นสามัญชน อาทิ ตำแหน่งผู้ครองเมือง (อาหม) หรือท้าวแก่ฮางเมือง (ไท
ลื้อ) สิ่งที่น่าสนใจก็คือ การใช้อำนาจของผู้ปกครองสองกลุ่มนี้ กำหนดไว้ให้มีการคานดุลย์กัน
อย่างชัดเจนและจริงใจ

โครงสร้างระบบบริหารและโครงสร้างชนชั้นทางสังคม

ชั้นทางสังคม แบ่งได้เป็น 2 ชั้นใหญ่ คือ ผู้ปกครองซึ่งเรียกตำแหน่งในชื่อหลากหลาย ได้แก่ ชุน ท้าว พระยา พญา เจ้า ฯลฯ และผู้ถูกปกครองชื่อเรียกว่าไพร่เมือง ไพร่ ในการปกครองระดับเมือง ชนชั้นผู้ปกครองและชนชั้นผู้ถูกปกครองได้รับสิทธิในการทำประโยชน์ในที่ดิน แต่ในระดับอาณาจักรชนชั้นผู้ปกครองเป็นผู้ได้รับสิทธิและชนชั้นผู้ถูกปกครองเป็นผู้ผลิต ในแต่ละกลุ่มก็จะมีชนชั้นอีกชั้นหนึ่งเรียกว่าข้าหรือซ้อหรือป้าหรือบ่าว เป็นผู้รับใช้ มักเป็นเชลยหรือผู้ที่ถูกปกครองโดยกลุ่มไทที่มีชัยชนะเหนือ คนเหล่านี้เป็นชนเผ่าดั้งเดิมที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร

ระบบศักดินาและการจัดการเรื่องที่ดิน ชนชาติไททุกกลุ่มมีระบบศักดินาแบบดั้งเดิมเป็นแนวทางในการจัดสรรทรัพยากรที่ดินและกำหนดสิทธิอำนาจและหน้าที่ของคนในสังคม ผู้นำรัฐถือเป็นเจ้าของที่ดินทั้งหมด แต่จัดสรรให้ข้าราชการได้รับศักดินาเพื่อเข้าทำประโยชน์ในที่ดิน ข้าราชการและประชาชนได้รับสิทธิเหนือที่ดินลดหลั่นกันไปตามตำแหน่ง มีการหมุนเวียนที่ดินที่จะทำประโยชน์ไม่ให้มีการผูกขาดได้ และมีการจัดสรรที่ดินส่วนหนึ่งเป็นของกลางเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและผู้ด้อยโอกาส โดยประชาชนจะช่วยกันออกแรงผลิต จนกระทั่งมีการเรียกระบบนี้ว่า ระบบคอมมูนิสต์แบบศักดินา

การก่อรูปของรัฐไท รัฐไทที่เกิดขึ้นในระยะแรก ๆ คือศตวรรษที่ 6 - 7 เป็นรัฐที่เราไม่มีข้อมูลชัดเจนเกี่ยวกับรูปแบบการปกครอง (มี) เป็นการเลื่อนสถานะจากผู้นำชุมชนระดับเมือง (chiefdom) ที่ขยายอาณาเขตการปกครองไปยังเมืองอื่น ๆ จนเกิดอาณาจักร (Kingdom) ได้ ด้วยความสามารถเฉพาะตัวของผู้นำบางคน แต่ความเป็นอาณาจักรมีลักษณะคลุมเครือ และต่อมารัฐเหล่านี้ก็เสื่อมสลายกลับเป็นเมืองเช่นเดิมเกิดรัฐไทอื่นขึ้นแทนที่ รัฐไทที่เป็นอาณาจักรชัดเจนในศตวรรษที่ 13 ได้แก่ อาณาจักรอานัม อาณาจักรมณฑล (ไทใหญ่) อาณาจักรสิบสองปันนา (ไทลื้อ) และอาณาจักรล้านช้าง (ลาว) ซึ่งทยอยล่มสลายไปจนท้ายสุดถึงปลายศตวรรษที่ 19 ในยุคอาณานิคม ส่วนอาณาจักรสิบสองจุไทยของชาวไทยดำ-ไทขาวเป็นการรวมกลุ่มเมืองหรือจำนวน 12 - 16 แห่งเข้าด้วยกันโดยมิได้มีเมืองใดเป็นเมืองหลวงและไม่มีผู้นำเป็นกษัตริย์ จึงจัดว่าเป็นอาณาจักรในรูปของสหพันธรัฐ (Federation) มากกว่า

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะว่าด้วยปัจจัยวิจัยใหม่สำหรับการค้นคว้าในอนาคต ผู้วิจัยใคร่เสนอให้มีการค้นคว้าในเรื่องความรู้ว่าด้วยระบบกฎหมายและกฎหมายสำคัญ ระบบการปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมและปฏิสัมพันธ์ต่อระบบการปกครองของไทย ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและเมืองกับศูนย์กลางอำนาจการปกครอง การค้นคว้าเพื่อกำหนดระยะเวลาในประวัติศาสตร์ของพัฒนาการของรัฐไทต่าง ๆ และการบริหารจัดการที่ดินส่วนกลางเพื่อใช้ประโยชน์ส่วนรวมและเพื่อเป็นสวัสดิการให้ผู้ด้อยโอกาส

ข้อเสนอแนะว่าด้วยยุทธศาสตร์การสนับสนุนการวิจัย (1) ควรให้มีการค้นคว้าศึกษาโดยทำงานในรูปเครือข่ายมากขึ้น และพัฒนาเป็นชุดโครงการวิจัยเพื่อให้มีการติดต่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและทำงานเป็นกระบวนมากกว่าต่างคนต่างทำ (2) ควรเน้นการมีกรอบแนวคิดที่ชัดเจนขึ้น

และมีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ลึกซึ้งขึ้นในการศึกษาวิจัยในอนาคต และควรสนับสนุนให้นักวิชาการไทยและไทท้องถิ่นได้ทำงานโดยมีทักษะเชิงระเบียบวิธีดีขึ้นและมีผลงานตีพิมพ์เผยแพร่ และ (3) ควรสนับสนุนให้มีการนำข้อค้นพบสำคัญเกี่ยวกับระบบการปกครองของชนชาติไทในอดีตมาเผยแพร่ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงการต่างประเทศได้ใช้ประโยชน์

Executive Summary

Research Project **State of Knowledge on Political Systems of the Tai**

Researchers

Supang Chantavanich
Associate Professor, Department of Sociology and Anthropology
Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

Vimala Siripongse
Freelance researcher

Source of Fund

Thailand Research Fund

Objectives

To collect, analyze, interpret and synthesize the body of knowledge on Tai political systems for the development of future research programs.

Research questions :

The following five research questions were set

- (1) What are existing significant research studies on the Tai political system?
- (2) What are the conceptual and methodological approaches used by researchers?
- (3) Who are in the networks of scholars in various countries working on this topic, their interest and inter-communication?
- (4) What are the characteristics of Tai political systems?
Are there any similarities and differences in the systems between various Tai groups?
- (5) How comprehensive is the researcher with regards to reconstruction of knowledge on the Tai political system. Which areas have been efficiently covered and which need further study?

Methodology

Three steps are used

1. Collection of information

1.1 Research reports, studies and papers on Tai political systems written in Thai, English, French and other languages from libraries of the Institute of Thai Studies, Chulalongkorn University; Thammasat University, Siam Society, Sri Nakariniwirot University, Chiangmai University, the library of the Centre d' Anthropologie de la Chine du Sud et de la Peninsule Indochinoise, Centre National de la Recherche Scientifique in Paris and the private collections of Georges Condominas, Jacques Lemoine, Chatthip Natsupa, Anan Kanchanaphan, Xia Yan-chong, Rattanaorn Setakul and other researchers' collections were compiled. The total number of works is 78.

1.2 The 78 collected documents were classified according to :
(1) their ethnic groups into 5 groups namely, documents on the political system of the Ahom, of the Shan, the Lue, the Lao and the Black and White Tai (2) their language sources (Thai, English, French and Chinese) and (3) nationality of researchers (western, Thai and Local Tai scholars).

2. Assessment of the state-of-the-art

2.1 Major pieces of work were assessed, screened and analyzed. Four criteria were set for the screening process :

- (1) relevance and content validity of the research work in terms of political systems.
- (2) soundness of concepts and methodology used in the work
- (3) depth of data analysis
- (4) significance of findings

40 pieces of work out of 78 were selected by such criteria.

2.2 Selected works were compared with regard to their conceptual and methodological approaches used by nationality of scholars and by ethnic Tai groups.

2.3 Assess The overall paradigm of those work was reconstructed, while appraisal of their relevance and significance to the research questions was made so that the missing information can be identified.

3. Discussion and reconstruction of the knowledge, and recommendations for future studies.

Duration of Research 1 year (1 June 1977 - 31 May 1998)

Research Findings

(1) Collection of information

There are 78 pieces of research works conducted between 1820 and 1997 on the political systems of the Ahom, the Shan, the Lue, the Lao and the Black Tai White Tai groups. The works are in bookform, published articles and unpublished research papers. 40 pieces of work have been selected using the 4 criteria. The rest of the work are found to be too general and too vague for the purpose of synthesizing the findings. Among selected pieces of work, 15 are in Thai, 16 in English, 8 in French and 1 in Chinese. When classified by nationality of researchers, 20 belong to foreign scholars, 20 to Thais and 8 to local Tai scholars. Altogether, 8 pieces contribute to the knowledge about the political system of the Ahom, 8 pieces about the Shan, 7 about the Lue, 6 about the Lao, 6 about the black Tai and white Tai and 5 about diverse Tai groups as shown in Table 1. The works on the Ahom and the Lue are the most complete and comprehensive.

Table 1 Document Classification

Tai	Languages of Publication				Researchers' Nationality		
	English	French	Thai	Chinese	Foreign	Thai	Local Tai
Ahom	5	-	3	-	1	3	4
Shan	5	-	3	-	5	1	2
Lue	2	-	4	1	5	2	-
Lao	1	3	2	-	4	1	1
Black Tai - White Tai	1	2	3	-	3	2	1
Diverse tai groups	2	3	-	-	4	1	-
Total	16	8	15	1	22	10	8

Assessment of the state-of-the-art All the work assessed by the 4 criteria are ranked into very significant, significant, and moderately significant levels. It was found that there are 21 pieces assessed to be very significant in their relevance and validity to the research questions, 14 are significant, and 5 are moderately relevant. With regards to the soundness of conceptual and methodological approaches, 15 are very significant, 19 significant, and 6 moderately significant, there are 15 pieces which are very significant in their analysis, 13 are significant and 12 moderately significant. Finally, 18 pieces are very significant in terms of their findings, 16 pieces are significant, and 6 pieces are moderately significant. Overall, 6 pieces of work are assessed as very

significant by the four criteria. These works belong to Western scholars (3 pieces) and Thai scholars (3 pieces).

The following scale of assessment is shown in Table 2.

Table 2 Document assessment

criteria level	No. of Research with relevance to research question	No. of Research with soundness of concepts and methods	No. of Research with depth of analysis	No. of Research with significance of findings
very significant	21	15	15	18
significant	14	19	13	16
moderately	5	6	12	6
total	40	40	40	40

(2) Comparison of Selected works

Different frameworks and approaches were used by researchers in Tai Studies, *Foreign researchers*, mainly Westerners, were pioneers who started the exploration of political systems at the end of the 19th century with political motivation. They usually focused their interest in geography, natural resources, power groups, ethnicity and problems arising from internal politics; using the method of direct investigations in the field. *Thai researchers*, on the other hand, were motivated partly by academic interests and partly by curiosity about people who are of the same ethnic group. Former Thai researchers usually recorded information from their short field trips. More recent researchers can be divided into two streams: one analyzing the Tai political systems in order to link the past and the present; the other seeking the possible inter-relationships between the Tai political systems and those of other neighboring states. *Local Tai researchers*, the last group to start their search, contributed mainly through collecting and editing local materials which were scarce and thus very valuable.

(3) Assessment of overall paradigm the 40 pieces of work are valuable in contributing to the body of knowledge on the Tai political systems. By using different frameworks and different methodological approaches, they can answer the research questions. It was found that there were few networks of scholars studying on this topic. Early networks in the late 19th century were those of English and French scholars who came with expeditions but worked separately in English or French language groupings. During 1960 - 1970, Western scholars started to cooperate with local Tai researchers,

having the latter as their assistants and informants. It was only in the 1990s that Thai scholars created a loosely-structured network among themselves, after many decades of individual work with no organized planning. In the same decade, Western scholars and Thai scholars started to interact and communicate with one another. With regards to communication and publication, Western scholars have the highest number of published work at the international level; Thai scholars usually have their work published locally; and the local Tai researchers rarely have publications due to their former subordinate role and to language barriers.

Summary and Reconstruction of Knowledge

The knowledge about the Tai political systems can be reconstructed as followed :

The Ban-Muang Pattern of government. Since the 6th Century the five Tai groups seemed to have a common pattern of government in the village (*Ban*) and the town (*Muang*) type. A group of *bans* constituted into a *muang*. The emergence of Tai's *Anachak* (kingdom) did not take place until the 6th or 8th Century. The *Ban-Muang pattern of government* is typically Tai. The same system of *Muang* was used with different titles. While the Ahom, Shan, Lue and Lao had developed their polity to the level of *anachak* with a *muang huong* as the capital of the kingdom; the black Tai - white Tai have never gone beyond the *muang* administration as they have always been under the sovereignty of neighbouring states.

Structure of Administration with the exception of the black Tai - white Tai, other groups called their leaders kings with different titles such as *Chao Fa* (Ahom), *Sao Fa* (Shan), *Chao Phandin* (Lue) and *Phana* or *Phra Chao* (Lao). In the 12th century, there were hierarchies in the royal administration at its highest level as in the following chart.

Under the king, the Tai administrators had 2 - 3 high ranking officials, in charge of our all administration. Next, there was an advisory council to the king comprised of 3 - 4 advisors. The positions of advisor was preserved for a non royal person. The prohibition of a member of the royal family or the nobility becoming an advisor can be seen as a balancing mechanism in the administration.

Social Stratification Two major social classes existed : the royal family and the nobility on one hand and the people on the other. The Royal family and noblemen were called *Khun, Thao, Phraya, Phana* or *Chao*, the commoners were called *Thai Muang* (Lue), *Paik* (Ahom), *Pai* (Black tai-White tai), *Pai* (Lao). At the *muang* administration, both the nobility and commoners were entitled to the use of land. But at the *anachak* level, only nobility had the right to land use and the commoners served as labours. There was also an inferior class of the servants called *kha* or *khoe* or *pua* or *hao*. Prisoners of wars or those conquered by the Tais belonged to this class. They were usually indigenous Mon-Khmer speaking groups.

Traditional feudalism (Sakdina) and land management All Tai groups had a traditional system of feudalism which determined their land allocations and the rights and obligations of each person. The king possessed all the land in the kingdom but distributed it to his administrators and people according to their rank and title. The land which would be used for agricultural production had to be rotated among users to prevent land monopoly. A piece of communal land would be preserved for collective benefit/usage and for the sake of disadvantaged people with the labour sharing from the community. Such a system has been called as a feudalistic communism by some scholars.

Formation of Tai State We have no information about the political systems of early Tai states (which emerged in the 6th - 7th century apart from apart from the *bun* and *muang* administration. There might have been a shift from a chiefdom into a kingdom when some chiefs were more powerful than other chiefs. However, the quality of the kingdom is vague. Later, those kingdoms might fall back to chiefdom states again and other muangs might emerge as a new kingdom. Distinct Tai kingdoms during the 12th century were *Anachak Ahom*, *Anachak Mao Luong (Shan)*, *Anachak Sipsong Panna* (Lue), and *Anachak Lan Chang* (Lao). They declined at different times. *Anachak Sipsong Chu Thai* of the black Tai - white Tai had a different quality since it was a grouping or consolidation of 12 - 16 muang with no centralized power, no capital and no king. It was thus a federation type political system rather than a kingdom.

Recommendations

On future research areas

It was recommended that future research on Tai political systems should include the following topics : (1) the legal systems and major laws of the Tais, (2) political systems of indigenous groups and their interrelationships with the Tais, (3) the linkages between the *Ban*/ the *muang* with the *muang khong* (capital) or the center of power and the development of the monarchy institution, (4) the dating of Tai kingdoms and the development of Tai states in the course of history, and (5) the administration and management of communal land for collective usage and for the disadvantaged people among the Tais.

On strategy to support and use research work

(1) Priority should be given to research programs on Tai political systems which enable researchers to interact and communicate in networks through email, conference, journal etc.) and get more organized in their planning of research areas; (2) scholars in Tai studies should be improved in their conceptual and methodological approaches and their analytical skills especially Thai and local Tai scholars so that they can publish their work internationally, (3) significant findings about the Tai political systems should be disseminated to relevant Thai governmental offices (e.g. Ministry of Interior and Ministry of Foreign Affairs) for possible application of usage.

ทั้งเพศและสภาพจิตใจซึ่งมีส่วนหนึ่งแสดงให้เห็นลักษณะการปกครองของชาวไทแดงและ
ทัศนะที่ชาวบ้านมีต่อชนชั้นปกครอง

เอกสารชิ้นที่ 3 *Ethnic Groups in Mainland Southeast Asia* โดย Lebar, Hickley and Musgraue (1964) เป็นเอกสารภาษาอังกฤษชิ้นที่มีข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สมบูรณ์ที่สุดชิ้นหนึ่ง คณะผู้เขียนซึ่งเป็นกลุ่มนักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ทำการประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับแต่ละชาติพันธุ์จากแหล่งเอกสารทั้งภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และจีน นอกจากกล่าวถึงคุณลักษณะของแต่ละชาติพันธุ์ในด้านเครือญาติ ครอบครัวและการแต่งงาน ความเชื่อ ศาสนา และภาษา ทั้งยังมีการบรรยายถึงการจัดระเบียบทางสังคมและการเมืองของทุกชาติพันธุ์ด้วย

ในเรื่องของการปกครองของไทดำ ไทขาว ได้ประมวลจากงานศึกษาการปกครองของนักวิชาการชาวฝรั่งเศส คือ Lafont, Maspero และ Robert ซึ่งให้ข้อมูลว่า กลุ่มไทดำ ไทขาว (และไทแดง) แบ่งการปกครองออกเป็นเมืองอิสระย่อยๆ มีผู้ปกครองเรียกว่า **ท้าวเมือง** (Tao muong) หรือ **เจ้าเมือง** (Chao muong) กับจะมีตำแหน่งถัดลงมาอีก 5 ตำแหน่ง โดยภาพรวมกล่าวได้ว่าเป็นองค์กรปกครองแบบศักดินา ผู้ปกครองถือสิทธิในที่ดิน และสามารถเรียกแรงงานเกณฑ์แรงงานและภาษีจากสามัญชนได้

ผู้ที่จะเป็น "เจ้า" ปกครองเมืองได้ จะต้องเป็นคนจากตระกูลที่กำหนดไว้ ในไทดำได้แก่ตระกูล ลอ และคำ ส่วนไทขาว ได้แก่อะกูลเตียว ขนบความเชื่อนี้เปลี่ยนแปลงยากมาก เพราะมีความเชื่อจากตำนานของกลุ่มที่ถูกพันคนตระกูลนี้ไว้กับการกิจพิเศษของสังคมนั้นคือ การทำพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีเมือง ในกลุ่มไทดำ เจ้า(จากตระกูลลอหรือคำ) จะเป็นผู้สามารถอัญเชิญผีเมืองมาในพิธีบวงสรวงได้ และในไทขาว เจ้าจะเป็นผู้ตั้งเสาหลักเมืองซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของผีเมือง

ถึงแม้จะมีข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ แต่ผู้เขียนก็พยายามเจาะประเด็นว่าด้วยบทบาทของเจ้าในการสืบทอดอำนาจและอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มไทดำ ไทขาวโดยนำรูปธรรมว่าด้วยพิธีกรรมเกี่ยวกับผีเมืองมาวิเคราะห์ ทำให้มีคุณค่าเพิ่มขึ้น

เอกสารชิ้นที่ 4 "ระบบเมืองไทยในเวียดนาม" โดย ทวี สว่างปัญญางกูร (2534) เป็นบทความภาษาไทยตีพิมพ์ในวารสารเมืองโบราณ มุ่งกล่าวถึง เมือง เฉพาะในถิ่นของไทดำไทขาวเท่านั้น

ผู้เขียนให้เหตุผลของความน่าสนใจของระบบเมืองว่า **เป็นระบบร่วมของชนชาติไท** ที่พบได้ทั้งในไทยล้านนา ไทในพม่า ไทลื้อ และไทในเวียดนาม

ระบบเมืองของไทดำ ไทขาว เริ่มจากระบบเมืองเพี้ย คำว่า เพี้ยนี้ผู้เขียนให้ความเห็นว่ามาจากพะยา ที่หมายถึงเจ้าเมืองและเป็นคำใช้เรียกผู้ปกครองหมู่บ้านในไทยหลายถิ่น

ระบบเมืองเพี้ยใช้มาตั้งแต่เริ่มมีผู้ปกครองที่ตัวตนเป็น "ท้าว" หรือ "ดาว" เห็นได้จากการมีระบบ "เพี้ยดาว" คู่กันกับระบบเมืองเพี้ย

1. การประมวลความรู้

สาระของบทนี้จะเป็นการแสดงข้อมูลเกี่ยวกับเอกสารที่จะใช้ในการสำรวจสถานภาพไทยศึกษา ว่าด้วยระบบการเมืองการปกครอง วิธีการที่ใช้ คือ แยกกล่าวถึงเอกสารเกี่ยวกับกลุ่มไทแต่ละกลุ่ม แต่ละกลุ่มจะประกอบด้วย ตารางจำแนกเอกสาร รายละเอียดบางส่วนที่แสดงไว้ในตารางนี้อาจเป็นข้อมูลที่ทราบได้จากบรรณานุกรม อาทิ ประเภทของเอกสาร ภาษา และปีที่พิมพ์ แต่ก็มีส่วนที่เพิ่มเติมขึ้นมา เช่น ข้อมูลว่าผู้แต่งเป็นนักวิชาการกลุ่มใด ที่สำคัญก็คือ จุดประสงค์ในการนำข้อมูลดังกล่าวมาแสดงไว้ในลักษณะเช่นนี้ ก็เพื่อสื่อให้ผู้อ่านได้มองเห็นสภาวะการณ์ทางการศึกษาวิจัยเรื่องระบบการเมืองการปกครองของไทยกลุ่มต่างๆ ได้ง่ายและชัดเจนขึ้น เช่น ช่องจำแนกกลุ่มนักวิชาการ ทำให้ผู้อ่านเห็นได้อย่างรวดเร็วว่ามีนักวิชาการกลุ่มใดบ้างที่ทำงานศึกษาเรื่องระบบการเมืองการปกครองไทยอาหม รวมทั้งมีสัดส่วนมากน้อยกว่ากันอย่างไร และเมื่อพิจารณาประกอบกับช่องแสดงปีที่พิมพ์ซึ่งเรียงลำดับจากปีที่เก่าสุดมาล่าสุดแล้ว ก็พอจะมองเห็นว่านักวิชาการกลุ่มใดเริ่มบุกเบิกทำการศึกษาก่อน หรือนักวิชาการกลุ่มใดเริ่มมีงานศึกษาในช่วงเวลาใด เป็นต้น ซึ่งรายละเอียด ประเด็น ตลอดจนข้อสังเกตต่างๆ ของเอกสารแต่ละกลุ่มจะได้กล่าวถึงในส่วนคำอธิบายข้างท้ายตารางแต่ละกลุ่มไท

เอกสารทั้งหมดจะจัดแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 เอกสารเกี่ยวกับไทอาหม

กลุ่มที่ 2 เอกสารเกี่ยวกับไทใหญ่

กลุ่มที่ 3 เอกสารเกี่ยวกับไทลื้อ

กลุ่มที่ 4 เอกสารเกี่ยวกับลาว

กลุ่มที่ 5 เอกสารเกี่ยวกับไทดำ/ไทขาว

กลุ่มที่ 6 เอกสารเกี่ยวกับกลุ่มไทหลายกลุ่ม

ตารางที่ 1 ตารางจำแนกเอกสารกลุ่มไทอาหม

ลำดับที่	เอกสาร	ประเภท				ภาษา				นักวิชาการ			ปีที่พิมพ์
		บทความ	หนังสือ	เอกสาร ไม่ตีพิมพ์	วิทยานิพนธ์	อังกฤษ	ฝรั่งเศส	จีน	ไทย	ต่างประเทศ	ไทย	ไทย	
1	An Account of Assam		✓			✓				✓			1820
2	A History of Assam		✓			✓				✓			1908
3	Lachit Berphukan and His Times		✓			✓					✓		1947
4	เขียนโดยทนายเลียมองดาเว		✓						✓			✓	2497
5	Alan Butagobain and His Times		✓			✓					✓		1957
6	The Administrative System of the Ahom	✓				✓					✓		1959
7	ภาษาถิ่นใต้		✓						✓			✓	2504
8	An Aspects of Tai-Ahom Policy	✓				✓					✓		1968
9	The Tai and Tai Kingdom : With A Fuller Treatment of the Tai Ahom Kingdom in the Bhamaspura Valley		✓			✓					✓		1988
10	Ahom and the Studies of Early Tai Society	✓				✓				✓			1983
11	Tai Ahom System of Government		✓			✓					✓		1986
12	Tai Ahom Rank of 'Chaeluang' : A Study Based on the Ahom Buxajit	✓				✓						✓	1987
13	Tungkhungia Burenji (Introduction)		✓			✓					✓		1990
14	"จดหมายเหตุประวัติศาสตร์ไทอาหม"	✓							✓			✓	2538
15	บันทึกประวัติศาสตร์ไทอาหม			✓					✓			✓	2539
16	พงศาวดารไทอาหม		✓						✓			✓	2540

เอกสารของกลุ่มไทอาหมที่สำรวจได้มีทั้งหมด 16 ชิ้น ในจำนวนนี้เป็นหนังสือเสียส่วนใหญ่ คือ 9 ชิ้น ที่เหลือเป็นบทความและวิทยานิพนธ์ 1 ชิ้น เอกสารส่วนใหญ่เป็นภาษาต่างประเทศ คือ ภาษาอังกฤษ 11 ชิ้น นอกนั้นเป็นภาษาไทย ไม่พบว่ามีการศึกษาที่เป็นภาษาอื่นไม่ว่าจะเป็นฝรั่งเศส หรือจีน

เกี่ยวกับผู้แต่ง ในจำนวนเอกสารที่เป็นภาษาอังกฤษ 11 ชิ้นนี้ มีผู้แต่งเป็นชาวอังกฤษ และยุโรปเพียง 3 ชิ้น และเป็นชาวไทย 1 ชิ้น ส่วนที่เหลือ เป็นงานของนักวิชาการไทท้องถิ่นทั้งสิ้น ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากการที่อยู่ใต้ปกครองของอังกฤษมาก่อน นักวิชาการไท ไม่ว่าจะเป็นชาวอาหม หรือชาวอัสสัม จึงทำงานในภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี

หากพิจารณาจากสมัยของงาน จะพบว่าชาวอังกฤษจะเป็นผู้ทำงานยุคบุกเบิก ได้เริ่มทำงานศึกษาค้นคว้าก่อนใคร คือตั้งแต่ราวต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งก็จัดเป็นงานที่ทรงคุณค่ามาจนปัจจุบัน แต่ที่น่าสังเกตคือ ในระยะหลัง ๆ ต่อมาไม่พบว่ามีผลงานของชาวอังกฤษที่สำคัญอีก น่าจะเป็นเพราะการทำงานในยุคแรกนั้น เป็นผลเกี่ยวเนื่องอยู่กับสภาพการณ์ทางการเมืองของอัสสัม เนื่องจากอังกฤษโดยบริษัท อีสต์อินเดีย ได้เข้าปกครองอินเดียส่วนใหญ่แล้ว และกำลังพยายามที่จะผนวกดินแดนส่วนที่เหลืออันมีอัสสัมรวมอยู่ด้วย บริษัท อีสต์อินเดีย จึงต้องการข้อมูลความรู้เกี่ยวกับดินแดนส่วนดังกล่าวเพื่อประโยชน์ในการนั้น อันเป็นที่มาของงานของ Hamilton (Buchanan) เมื่อบรรลुวัตถุประสงค์แล้ว ก็ทิ้งช่วงไปเป็นเวลานานจนถึงต้นศตวรรษที่ 20 กว่าจะมีงานอีกชิ้น คือ ของ Gate

ผู้ที่รับช่วงสานต่องานจากนักวิชาการอังกฤษ ได้แก่ นักวิชาการชาวไทถิ่น และชาวไทย ซึ่งเป็นงานที่อยู่ในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา นักวิชาการไทถิ่นทำงานค่อนข้างจะต่อเนื่องกว่า นักวิชาการไทยซึ่งหลังจากงานรุ่นแรกแล้ว ก็หยุดชะงักไปเป็นเวลานานสิบ ๆ ปี และเริ่มเห็นแนวโน้มว่ากลับมามีงานมากขึ้นในระยะปัจจุบัน

ในเรื่องประเด็นที่ค้นคว้า งานในยุคแรกๆ มักเป็นงานรวบรวมเรื่องประวัติศาสตร์ทั่วไปของดินแดนอัสสัม ไม่ว่าจะเป็นงานของ Hamilton หรือ Gate งานในยุคต่อมาจึงปรากฏหัวข้อที่เจาะจงขึ้น อาทิงานของ Bhuyan (1947, 1957) ที่ศึกษาเรื่องราวของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์อาณาจักรอาหม ในปัจจุบัน มีการตีกรอบประเด็นศึกษาด้านการปกครองที่ตรงยิ่งขึ้น เช่นงานของ Sama (1986) Bhuyan (1959) และ Renoo (1987) เป็นต้น

ตารางที่ 3 ตารางจำแนกเอกสารกลุ่มไทใหญ่

ลำดับที่	เอกสาร	ประเภท			ภาษา				ผู้แต่ง	นักวิชาการ			ปีที่พิมพ์
		บทความ	หนังสือ	เอกสาร ไม่ตีพิมพ์	อังกฤษ	ฝรั่งเศส	จีน	ไทม		ต่างประเทศ	ไท	ไทย	
1	Introductory Sketch of The History of The Shans in Upper Burma and Western Yunnan.		✓		✓				Bliss	✓			1876
2	The Shan States Tributary to Burma	✓			✓				Pfister	✓			1883
3	Extracts From Mr. W.J. Archer's Journal of a Visit to Chingmai in May & June 1885	✓			✓				Archer	✓			1888
4	Quintner of Upper Burma and The Shari States		✓		✓				Soot & Hardiman	✓			1900
5	Shans at Home		✓		✓				Milne	✓			1910
6	Chiefs and Leading Families in Shan States & Karen		✓		✓								
7	The Early Syms in Burma's History	✓			✓				Luce	✓			1946
8	The Political Systems of Highland Burma		✓		✓				Leach	✓			1954
9	The Political Expansion of the Mae Shans	✓			✓				P. Gogel		✓		1956
10	The Shan of Burma : An Ethnographic Survey			✓	✓				P. Sainoo			✓	1959
11	คนไทยใหญ่		✓					✓	บุญช่วย ศรีสวัสดิ์			✓	2503
12	พงศาวดารไทยใหญ่		✓					✓	กรมพระราชนิเทศ			✓	2503

ตารางที่ 2 ตารางจำแนกเอกสารกลุ่มไทใหญ่ (ต่อ)

ลำดับที่	เอกสาร	ประเภท			ภาษา				ผู้แต่ง	นักวิชาการ			ปีที่พิมพ์
		บทความ	หนังสือ	เอกสาร ไม่ตีพิมพ์	อังกฤษ	ฝรั่งเศส	จีน	ไทย		ต่าง ประเทศ	ไท	ไทย	
13	Ethnic Groups in Mainland Southeast Asia		✓		✓				Lebar, Hickey & Mungrave	✓			1964
14	The Shan States and The British Annexation		✓		✓				Sao Saimong Mangrai		✓		1966
15	Short Political History of The Shan States	✓			✓				Chao Ying Sida		✓		2608
16	ไผ่สบบคำไท		✓					✓	บรรจบ พัทธุมสา			✓	2622
17	กาตหม่านไตโบราณ		✓					✓	บรรจบ พัทธุมสา			✓	2626
18	ประวัติศาสตร์เมืองเชียงตุง	✓						✓	รัตนพร เกรษฐกุล			✓	2637
19	ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่			✓				✓	จำพหุรัตน์	✓			2640
20	ประวัติศาสตร์ไทใหญ่			✓				✓	นักสิทธิ์		✓		2640
21	พงศาวดารเมืองไท (เครือเมืองญเมือง)			✓				✓	เจ้าพญารามภัก		✓		2640

สำหรับกลุ่มไทใหญ่ มีเอกสาร รวม 21 ชิ้น ส่วนใหญ่อยู่ในรูปหนังสืออีกเช่นกัน คือ 11 ชิ้น เป็นบทความเสีย 6 ชิ้น ที่เหลือเป็นวิทยานิพนธ์ และเอกสารค้นคว้าวิจัยที่ไม่ได้ตีพิมพ์ ด้านภาษาของเอกสารก็เช่นเดียวกับกลุ่มอาหมอีก คือ มีเอกสาร 2 ภาษา เป็นภาษาไทย 8 ชิ้น นอกนั้นซึ่งเป็นส่วนใหญ่ (13ชิ้น) เป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เนื่องจากนักวิชาการที่ทำงานด้วยภาษาอังกฤษมีอยู่ทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มต่างประเทศและไทถิ่น ซึ่งก็คงจะเป็นเหตุผลเดียวกันกับกลุ่มอาหม

นักวิชาการอังกฤษเริ่มบุกเบิกงานก่อนกลุ่มอื่นอีกเช่นกัน คือ ในราวช่วงหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 งานเกือบทั้งหมดในช่วงนั้นเป็นลักษณะบันทึกการเดินทางและเก็บข้อมูลรอบด้านเกี่ยวกับสภาพภูมิศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เพื่อประโยชน์ทางการเมือง หรือมีจะนั้นก็เพื่อบันทึกความทรงจำในฐานะของชาวต่างชาติที่ได้พำนักอยู่ในเขตรัฐงาน งานชิ้นสำคัญคืองานจัดทำอักษรานุกรณภูมิศาสตร์ของ Scott and Hardiman (1900) ซึ่งเป็นงานที่มีความยาวและประกอบด้วยรายละเอียดมากมาย งานยุคต่อมา คือ ราวกลางศตวรรษที่ 20 จะเห็นความเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนคือเริ่มมีลักษณะเป็นงานศึกษาวิจัยทางวิชาการจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นงานของ Luce, Leach, Gogoi หรือ P.Saihoo ซึ่งจะเป็นงานเชิงชาติพันธุ์วรรณมากขึ้นกว่าเดิม ะยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา เริ่มมีงานของนักวิชาการไทใหญ่ปรากฏ นับเป็นงานที่มีคุณภาพต่อการศึกษเกี่ยวกับไทใหญ่ โดยเฉพาะงานของ SAO SAIMONG MANGRAI (1965) ส่วนนักวิชาการไทย เท่าที่ผ่านมามีงานศึกษาน้อยชิ้น แต่ ปัจจุบันมีผลงานที่เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิชาการไทยกับไทใหญ่ และจีนหลายชิ้น โดยมีแนวทางที่จะศึกษา สืบค้น ตรวจสอบและเผยแพร่ เอกสารประวัติศาสตร์ของไทใหญ่ ที่อยู่ในรูปตำนาน พงศาวดาร หรือบันทึกประวัติศาสตร์ อันจะเป็นพื้นฐานที่ดีสำหรับการศึกษา ค้นคว้าต่อไป

ตารางที่ 3 ตารางจำแนกเอกสารกลุ่มไทลื้อ

ลำดับที่	เอกสาร	ประเภท			ภาษา				ผู้แต่ง	นักวิชาการ			ปีที่พิมพ์
		บทความ	หนังสือ	เอกสาร ไม่ตีพิมพ์	อังกฤษ	ฝรั่งเศส	จีน	ไทย		ต่างประเทศ	ไทย		
1	A Trip to the Chinese Shan States	✓			✓				Carey	✓		1899	
2	ไทลื้อของจีน		✓					✓	ลูทวอ คีวีสกี		✓	2497	
3	Ethnic Groups in Mainland Southeast Asia		✓		✓				Leber, Hicky & Musgrave	✓		1964	
4	Political System of Sip-Song Panna : An Attempt at an Ethno Historical Exploration into a Lue Kingdom of Yunnan China	✓			✓				Nagamura	✓		1971	
5	รัตนัน 12 คลองเมือง 14 : การปกครองและชนบทประวัติศาสตร์ของป่านา			✓				✓	เจ้ามหาคำฮ่อทองคำ		✓	2529	
6	ตำนานพื้นเมืองสิบสองป่านา			✓				✓	พริ สุวณีย์ญาญง		✓	2529	
7	ชนชาติไท		✓					✓	คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทย	✓		2530	
8	Tai Lue Historical Relation With China and The Shaping of the Sipsoong Panna Political System	✓			✓				Lemoine	✓		1987	
9	ระบบสังคมของสิบสองป่านา			✓					เจียมแพง	✓		2532	

ตารางที่ 3 ตารางจำแนกเอกสารกลุ่มโทลื้อ (ต่อ)

ลำดับที่	เอกสาร	ประเภท			ภาษา				นักริชาการ			ปีที่พิมพ์
		บทความ	หนังสือ	เอกสาร ไม่ตีพิมพ์	อังกฤษ	ฝรั่งเศส	จีน	ไทย	ต่าง ประเทศ	ไทย		
10	Ethno-Political adaptation and ethnic change of the Sipsong Panna Dai : An ethno-historical analysis			✓	✓			✓	✓			1989
11	เจ้าเมืองวันตก ทกเมืองรับออกของสิบสองปันนา ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ค.ศ. 1930	✓						✓			✓	2538
12	วัฒนธรรมการและการจัดระเบียบสังคม : ศึกษากรณีโกล้อ เมืองเชียงรุ่ง สิบสองปันนา ในอดีต			✓					✓			2540
13	ระบบการปกครองเจ้าเมืองสิบสองปันนา			✓				✓	✓			2540
14	สิบสองปันนา		✓					✓			✓	น.ป.ป.

ไทลื้อนับเป็นกลุ่มที่มีความหลากหลายของเอกสารสูงกว่ากลุ่มไทสองกลุ่มที่กล่าวมา ในเอกสารที่สำรวจทั้งหมด 14 ชิ้นนั้น มีอยู่ในรูปแบบของบทความ หนังสือ และเอกสารค้นคว้าวิจัยที่ยังไม่ตีพิมพ์ในจำนวนใกล้เคียงกัน คือ บทความกับหนังสืออย่างละ 4 ชิ้น และเอกสาร 6 ชิ้น

ในแง่ของภาษา งานที่ปรากฏในตารางเป็นงานใน 2 ภาษา คือ อังกฤษและไทย แต่เมื่อพิจารณาเข้าไปในรายละเอียดเกี่ยวกับผู้แต่ง พบว่า ในงานแต่ละภาษาเป็นผลงานของนักวิชาการหลายชาติ อาทิ งานในภาษาอังกฤษมีผู้ทำงานที่เป็นทั้งชาวอังกฤษ ชาวฝรั่งเศส ชาวจีนและชาวญี่ปุ่น ในขณะที่งานภาษาไทย ก็เป็นการแปลหรือถ่ายทอดผลงานของชาวจีนและไทลื้อเองด้วย

ความหลากหลายของเอกสารหรืออาจจะกล่าวให้ตรงยิ่งขึ้นว่าเป็นความหลากหลายในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับไทลื้อในหมู่นักวิชาการ น่าจะเนื่องมาจากที่ตั้งหลักแหล่งของชาวไทกลุ่มนี้ กล่าวคือ สิบสองปันนานั้น เป็นบริเวณที่อยู่ชายขอบระหว่างอำนาจทางการเมืองมาตลอด ในช่วงก่อนยุคอาณานิคมขึ้นไปสิบสองปันนาเป็นอาณาจักรที่อยู่ชายขอบระหว่างอำนาจของจีนและพม่า ครั้นในยุคอาณานิคมสิบสองปันนาที่อยู่ในบริเวณบรรจบระหว่างอำนาจทางการเมืองของอังกฤษและฝรั่งเศสอีก ดังปรากฏว่าในการสำรวจดินแดนที่กระทำโดยคณะสำรวจร่วมสมัย 2 คณะช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ต่อต้นศตวรรษที่ 20 คือ คณะของ J.C. Scott ที่สำรวจดินแดนของพม่าในปกครองของอังกฤษ กับคณะของ Lefevre-Pontalis ผู้ร่วมงานคนหนึ่งของ A. Pavie ในการสำรวจดินแดนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขงในปกครองของฝรั่งเศส ในที่สุดคณะสำรวจทั้งสองได้เดินทางมาบรรจบกันที่สิบสองปันนา หลังจากยุคอาณานิคม เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศจีนในปี ค.ศ. 1950 สิบสองปันนาก็กลับไปตกอยู่ในฐานะเขตปกครองตนเองเขตหนึ่งของจีนอีก

เมื่อเป็นเช่นนี้ สิบสองปันนาจึงเป็นดินแดนที่มีความเกี่ยวข้องกับหลายชาติ มิได้ถูกรอบครอบผูกขาดโดยชาติหนึ่งชาติใด ดังจะเห็นจากงานศึกษาค้นคว้าที่กระทำโดยนักวิชาการที่หลากหลาย ประเด็นศึกษาหนึ่งซึ่งเป็นที่สนใจในหมู่นักวิชาการได้แก่เรื่องระบบการปกครอง ดังจะเห็นจากหัวข้อศึกษาวิจัยที่ปรากฏตามตารางที่มุ่งศึกษาระบบการปกครองสิบสองปันนาโดยตรงหลายชิ้น อาทิ เอกสารหมายเลข 4, 8, 9, 10, 11, 12 และ 13 นอกจากนี้ก็ยังมีศึกษาถึงประเด็นสำคัญด้านการปกครองต่าง ๆ อาทิ การจัดระเบียบสังคม และระบบศักดินา นักวิชาการต่างกลุ่มทำให้ได้ข้อมูลจากแหล่งที่ต่างกันไป ซึ่งก็น่าจะเป็นผลดีต่อการศึกษาค้นคว้าตรงที่ได้ชิ้นส่วนข้อมูลมาประกอบกันเป็นภาพมากขึ้น หรือมีเดิมนั้นก็เป็นการตรวจสอบข้อมูลซึ่งกันและกันไปในตัว

ตารางที่ 4 ตารางเข้าเนแบกสารกลุ่มลาว

ลำดับที่	เอกสาร	ประเภท			ภาษา				ผู้แต่ง	นักวิชาการ			ปีที่พิมพ์
		บทความ	หนังสือ	เอกสาร ไม่ตีพิมพ์	อังกฤษ	ฝรั่งเศส	จีน	ไทย		ต่างประเทศ	ไทย	ไทย	
1	Histoire du Pays de Lan-Chhang, Hom Khao		✓			✓			Pavie	✓			1898
2	Socialisme dans les bas plats (Laos, Indo-China)	✓				✓			Bouisset	✓			1906
3	L'Histoire du Campassak					✓			Archambault	✓			1961
4	พงศาวดารล้านช้าง ฉบับพระยาพระสุริยวงษ์		✓					✓			✓		2508
5	Ethnic Groups in Mainland Southeast Asia		✓		✓				Leher, Hicky & Musgrave	✓			1984
6	ขุนบรมคนชาติลาว		✓								✓		
7	ประวัติศาสตร์ลาว		✓					✓	สีลา วีระวงส์		✓		2539
8	มรดกพงศาวดารลาว			✓				✓	จารุวรรณ ธรรมวิสาร			✓	2530
9	ประวัติศาสตร์ลาว							✓	เดิม วิชาญพจนกิจ			✓	2540
10	กฎหมายโบราณของลาวกับอีสานของไทย	✓						✓	โทธีธำ	✓			2541
11	แนวคิดและชีวิตของ ท้าวสุทนต์เมือง		✓					✓	สวนเดือน บุณยวง		✓		2540

กลุ่มสาวมีเอกสารที่สำรวจได้รวม 11 ชิ้น ส่วนใหญ่เป็นหนังสือเล่ม มีที่อยู่ในรูปบทความ 2 ชิ้นกับเอกสารค้นคว้าที่ไม่ตีพิมพ์อีก 1 ชิ้นเท่านั้น หากยกเว้นเอกสารหมายเลข 2 ที่เป็นงานรวบรวมความรู้เรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภาษาอังกฤษแล้ว เอกสารจะเป็นภาษาฝรั่งเศสกับภาษาไทยทั้งหมด

งานศึกษาวิจัยยุคบุกเบิกของลาวช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นงานของชาวฝรั่งเศส ซึ่งมีทั้งงานจากการเดินทางสำรวจและจากการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการ และเรายังคงเห็นความสับสนเนื่องในการทำงานของนักวิชาการฝรั่งเศส แม้จะทันสมัยที่ฝรั่งเศสปกครองลาวแล้วก็ตาม (เอกสารหมายเลข 3) นักวิชาการลาวและไทยเริ่มมีผลงานในระยะราว 40 ปีที่ผ่านมาโดยเป็นงานประวัติศาสตร์นิพนธ์ที่ยึดพงศาวดารสำคัญของลาวเป็นโครงหลัก (เอกสารหมายเลข 7 และ 9) ระยะหลังจึงปรากฏงานศึกษาวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ที่เฉพาะเจาะจงขึ้น มีที่เกี่ยวเนื่องกับการปกครองเช่น งานของจาวรรณ (เอกสารหมายเลข 8) และเริ่มปรากฏผู้ทำงานที่ต่างกลุ่มออกไป เช่น นักวิชาการชาวญี่ปุ่น ซึ่งก็สนใจศึกษาหัวข้อที่แตกต่างออกไปคือ เรื่องกฎหมายโบราณ (เอกสารหมายเลข 10) เป็นต้น

ตารางที่ 5 ตารางจำแนกเอกสารกลุ่มไต้-ไทขาว

ลำดับที่	เอกสาร	ประเภท			ภาษา			ผู้แต่ง			นักวิชาการ			ปีที่พิมพ์
		บทความ	หนังสือ	เอกสาร ไม่ตีพิมพ์	อักษร สมัยแรก	จีน	ไทย	ผู้แต่ง	ต่าง ประเทศ	ไทย	ต่าง ประเทศ	ไทย	ไทย	
1	Mission Pavie Indochine : Voyages dans le Haut Laos et sur les frontieres de chine et de Birmanie		✓		✓			Lefevre-Postels	✓					1902
2	Thay Deng		✓		✓			Robert	✓					1941
3	Ethnic Groups in Mainland Southeast Asia		✓		✓			Lebar, Hobey & Muegrave	✓					1964
4	ระบอบเผด็จไทยในเวียดนาม	✓					✓	พรี ส่วนใหญ่ทางสูง				✓		2534
5	ประวัติศาสตร์และเอกสารไต้ในเวียดนาม	✓					✓	ต่าง		✓				2538
6	ตำนานลัทธิไทขาว	✓					✓	สุภะ & ชววรรณ				✓		2538
7	คนไทยในเวียดนาม : การแบ่งกลุ่ม	✓					✓	พรี ส่วนใหญ่ทางสูง				✓		2540

สำหรับกลุ่มไทดำไทขาว มีเอกสารที่สำรวจรวม 7 ชิ้น เป็นหนังสือและบทความจำนวนไล่เลี่ยกันคือ 3 และ 4 ชิ้นตามลำดับ และเช่นเดียวกันกับกลุ่มลาวคือ หากยกเว้นงานของ Lebar (เอกสารหมายเลข 3) ที่เป็นภาษาอังกฤษก็จะมีแต่เอกสารภาษาฝรั่งเศสและไทยเท่านั้น โดยเอกสารภาษาฝรั่งเศสจะเป็นหนังสือทั้งหมด ขณะที่ภาษาไทยเป็นบทความทั้งหมด

เนื่องจากบริเวณที่ตั้งหลักแหล่งของไทกลุ่มนี้ อยู่ในเขตประเทศเวียดนามอันเป็นหนึ่งในกลุ่มประเทศอินโดจีนภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสในยุคลอาณานิคมเช่นเดียวกับลาว นักวิชาการชาวฝรั่งเศสจึงมีบทบาทโดดเด่นมาตั้งแต่ยุคแรกเริ่ม โดยงานในระยะแรกเป็นงานบันทึกการเดินทางสำรวจ และบันทึกภาคสนามด้านชาติพันธุ์วรรณนาอย่างละเอียด (เอกสารหมายเลข 1 และ 2) สำหรับนักวิชาการท้องถิ่นและไทย กล่าวได้ว่าเพิ่งเริ่มทำงานศึกษาเรื่องระบบการปกครองของไทดำไทขาวในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาเอง และส่วนใหญ่เป็นบทความสั้น ๆ ที่บันทึกความรู้เกี่ยวกับประเด็นเรื่องการปกครองไทดำไทขาวไว้

ตารางที่ 6 ตารางจำแนกเอกสาร : เอกสารเกี่ยวกับกลุ่มไทหลายกลุ่ม

ลำดับที่	เอกสาร	ประเภท			ภาษา				ผู้แต่ง	นักวิชาการ			ปีที่พิมพ์
		บทความ	หนังสือ	เอกสาร ไมตีพิมพ์	อังกฤษ	ฝรั่งเศส	จีน	ไทย		ต่างประเทศ	ไทย	ไทย	
1	Les Noms A Element Numeraux Des Principales Tai	✓				✓			Riapeau	✓			1923
2	La société et la religion des Chinois anciens et celles des Tai modernes								Maspero				1971 (1929)
3	Notes about the Tai	✓			✓				Isikowitz	✓			1962
4	ความเป็นมาของคำสยาม ไทย (สว) และชนและลักษณะทางสังคมของชนชาติ		✓					✓	จิตรา ภูมิศักดิ์			✓	2524
5	Essai sur l'évolution des systèmes politiques thais		✓		✓	✓			Condominas				1976
6	ไทน้อย ไทใหญ่ ไทสยาม		✓					✓	ศุภักษรและสุจิตต์			✓	2534
7	From Lawa to Mon, From Saa' to Thai : Historical and Anthropological Aspects of Southeast Asia Social Space		✓		✓				Condominas	✓			1990
8	Tamnan Muang : Ethnic Inter-relationships in the History of Lamna	✓			✓				Chothira Sayaravadhna			✓	2538
9	Foodalim Tai chez les Lu des Sipsonng Panna et les Tai blancs, noirs et rouges du Nord-Ouest du Vietnam					✓			Lamoline	✓			1997

เอกสารกลุ่มสุดท้ายเป็นงานศึกษาคนไทยหลายกลุ่ม เอกสารที่สำรวจได้มีรวม 9 ชิ้น อยู่ในรูปหนังสือและบทความเกือบเท่า ๆ กัน เป็นเอกสารภาษาอังกฤษ 3 ชิ้น ภาษาฝรั่งเศส 4 ชิ้น และไทย 2 ชิ้น

เอกสารลักษณะนี้มักเป็นการศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลจากไทต่างกลุ่มโดยพิจารณารวมกันไปเป็นเนื้อหาเดียวกัน ไม่แยกกล่าวแต่ละกลุ่มเช่นงานศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ของ Lebar นักวิชาการที่ทำงานลักษณะดังกล่าว เป็นนักวิชาการชาวฝรั่งเศสเกือบจะทั้งหมด และไทกลุ่มที่มีการศึกษาเปรียบเทียบกันก็ได้แก่กลุ่มอินโดจีน คือ ลาว ไทดำไทขาว (และไทแดง) รวมมาถึงไทลื้อด้วย

จะพบว่ากลุ่มนักค้นคว้าชาวฝรั่งเศสรุ่นเก่าเป็นกลุ่มที่ได้เริ่มสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองไท หลังจากนั้นเป็นเวลาอีกถึง 2 ทศวรรษจึงได้มีนักวิชาการกลุ่มที่ใช้ภาษาอังกฤษเริ่มศึกษาระบบการเมืองการปกครองของคนไทดำไทขาว Lebar และคณะซึ่งเป็นนักวิชาการอเมริกันได้เขียนงานในลักษณะการกล่าวถึงลักษณะทางชาติพันธุ์วรรณาของคนแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยทั่วไป แต่มิได้เจาะลึกเรื่องระบบการเมืองการปกครอง Izikovitx ซึ่งเป็นนักวิชาการฝ่ายยุโรปเริ่มศึกษาเกี่ยวกับชาติพันธุ์ไทอีกครั้ง ในช่วงที่ฝรั่งเศสทำสงครามอินโดจีนกับเวียดนาม การค้นคว้าทางวิชาการต้องหยุดชะงักไปเพราะบริเวณที่กลุ่มไทดำไทขาวอาศัยอยู่ในเขตของการสู้รบ Condominas นับเป็นนักวิชาการชาวฝรั่งเศสคนสำคัญที่สุดที่ได้เริ่มค้นคว้าและวิเคราะห์ระบบการเมืองการปกครองของคนไทยอย่างเป็นระบบที่สุด กลุ่มคนไทยที่ Condo วิเคราะห์มีได้มีเพียงไทดำไทขาว แต่รวมไปถึงกลุ่มไทลื้อและกลุ่มไทลาว งานค้นคว้าของ Condo มีพื้นฐานอยู่บนข้อมูลที่นักวิชาการฝรั่งเศสรุ่นก่อน ทั้งที่เป็นนักประวัติศาสตร์ นักชาติพันธุ์วรรณา นักภาษาศาสตร์ เช่น Coedes, Maspero Archaimbault และ Haudricourt ได้ศึกษาไว้ นอกจากนั้นยังใช้แหล่งข้อมูลจากนักวิชาการเวียดนามคนสำคัญ เช่น Nhugen Tu Chi เขียนเกี่ยวกับคนไทไว้ งานดังกล่าวที่ Condo นำมาใช้ มีทั้งงานที่เกี่ยวกับคนไทยและงานที่เกี่ยวกับชาติพันธุ์อื่นได้แก่ พวก Muang กลุ่มพูดภาษา Kadai (โดยเฉพาะเกอลาว) ที่สำคัญ Condo ได้มีโอกาสเก็บข้อมูลภาคสนามอย่างยาวนานในเวียดนามตอนเหนือ (ด่งเกีย) จนจรดประเทศจีน จึงทำให้การค้นคว้าเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองของกลุ่มคนที่พูดภาษาไทยของเขามีความหนักแน่นและลุ่มลึกมากกว่าที่นักวิชาการฝรั่งเศสคนอื่น ๆ ได้ทำมา อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า Condo ได้อิทธิพลทางความคิดจาก Leach ผู้ศึกษาเกี่ยวกับการกลายเป็นไทใหญ่ (Shan) ของคะฉิ่นโดยการรับนับถือพุทธศาสนา ในขณะที่ Leach เผยแพร่หนังสือ The Political Systems of Highland Burma ในปี 1954 Condo เขียนบทความขนาดยาวเรื่อง Essai Sur L'Evolution Des Systemes Politiques Thais ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 1976 สันนิษฐานว่า Condo ได้ความคิดจาก Leach ในเรื่องการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมด้วยกลไกหลายอย่าง ๆ เพื่อการผนวกทางการเมืองมาใช้วิเคราะห์การที่กลุ่มไทดำไทขาวและลาวผนวกเอาพวกท่า (ที่เป็นชนพื้นเมือง) ด้วยการแต่งงานและการเผยแพร่รูปแบบการปกครอง เช่นเดียวกับที่ชาวมอญในพริญญไชยทำกับชาวลัวะในล้านนาในสมัยพระนางจามเทวี เมื่อนำข้อค้น

พบจากการวิเคราะห์ของ Leach กับ Condo มาผนวกเข้าด้วยกันก็จะเห็นภาพการผสมกลมกลืนทางการเมือง (political acculturation) ของกลุ่มคนที่พูดภาษาไทยได้สมบูรณ์แบบขึ้น

2. การคัดเลือกเอกสาร

ในจำนวนเอกสาร 78 ชิ้นที่แสดงไว้โดยตารางทั้ง 6 ตารางในข้อ 1 นั้น เมื่อพิจารณาเนื้อหาแล้วพบว่า เอกสารเหล่านั้นให้ข้อมูลความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษารวบรวมองค์ความรู้เรื่องระบบการเมืองการปกครองในระดับที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงได้ตั้งเกณฑ์ที่จะใช้คัดเลือกและประเมินวิเคราะห์ผลงาน เพื่อคัดเอาเฉพาะเอกสารกลุ่มที่มีเนื้อหาตรงกับประเด็นศึกษาที่สุดไว้ใช้ในการศึกษา เกณฑ์ดังกล่าวมีอยู่ 4 ประการดังนี้

1. พิจารณามีความสอดคล้อง (relevence) และความตรง (validity) ต่อการตอบปัญหาหลักของการวิจัย

2. พิจารณามีกรอบแนวคิดและวิธีการศึกษาที่ชัดเจนหนักแน่นเชื่อถือได้

3. พิจารณามีความลุ่มลึกในการวิเคราะห์ตีความข้อมูล

4. พิจารณามีข้อค้นพบที่เป็นสาระสำคัญ

หลังจากนำเกณฑ์ทั้ง 4 ข้อไปใช้พิจารณาเอกสารที่รวบรวมมาทั้งหมดแล้ว สามารถคัดเลือกเอกสารที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานมากกว่าชิ้นอื่น ๆ ออกมาได้ 40 ชิ้นในจำนวนเอกสารทั้งหมด 78 ชิ้น ซึ่งคิดเป็นอัตราร้อยละ 51.3 จำแนกจำนวนตามกลุ่มไทได้ดังนี้

ไทอาหม	มีเอกสารจำนวน	8	ชิ้น
ไทใหญ่	มีเอกสารจำนวน	8	ชิ้น
ไทลื้อ	มีเอกสารจำนวน	7	ชิ้น
ลาว	มีเอกสารจำนวน	6	ชิ้น
ไทดำไทขาว	มีเอกสารจำนวน	6	ชิ้น
หลายกลุ่มไท	มีเอกสารจำนวน	5	ชิ้น

โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับเอกสารและนักวิชาการผู้ทำการศึกษาครั้งนี้คือ ในจำนวนเอกสาร 40 ชิ้น มีเอกสารภาษาไทย 15 ชิ้น ภาษาอังกฤษ 16 ชิ้น ภาษาฝรั่งเศส 8 ชิ้น และภาษาจีน 1 ชิ้น เป็นงานที่ทำโดยนักวิชาการกลุ่มต่างประเทศมากที่สุดคือ 22 ชิ้น นักวิชาการไทยและไทถิ่นกลุ่มละ 8 ชิ้นเท่ากัน

ตารางแสดงจำนวนและรายละเอียดของเอกสารที่คัดเลือกแล้ว

กลุ่มโท	จำนวนเอกสาร	ภาษา				นักวิชาการ		
		อังกฤษ	ฝรั่งเศส	ไทย	จีน	ต่างประเทศ	ไทย	ไทท้องถิ่น
โทอาหม	8	5	-	3	-	1	6	4
โทใหญ่	8	5	-	3	-	5	4	2
โทลื้อ	7	2	-	4	1	5	5	-
ลาว	6	1	3	2	-	4	4	1
ไทดำ-ไทขาว	6	1	2	3	-	3	5	1
ไทหลายกลุ่ม	5	2	6	-	-	4	1	-
รวม	40	16	8	15	1	22	10	8

ในการพิจารณาคัดเลือกโดยใช้เกณฑ์ 4 ประการข้างต้น แต่ละข้อประเมินเป็น 3 ระดับ คือ ดีมาก ดี และปานกลาง ได้ผลดังนี้

งานที่มีความสอดคล้องและตรงต่อการตอบปัญหาหลัก มีเอกสารที่ได้รับการประเมินระดับดีมาก 21 ชิ้น ดี 14 ชิ้น และ ปานกลาง 5 ชิ้น

งานที่มีกรอบแนวคิดและวิธีการศึกษาที่ชัดเจนเชื่อถือได้ มีระดับดีมาก 15 ชิ้น ดี 19 ชิ้น และปานกลาง 6 ชิ้น

งานที่มีความลุ่มลึกในการวิเคราะห์ตีความ มีระดับดีมาก 15 ชิ้น ดี 13 ชิ้น ปานกลาง 12 ชิ้น

งานที่มีข้อค้นพบที่เป็นสาระสำคัญ มีระดับดีมาก 18 ชิ้น ดี 16 ชิ้น และปานกลาง 6 ชิ้น

ในจำนวนงาน 40 ชิ้น มีงานที่ได้รับการประเมินระดับดีมากทุกด้าน 6 ชิ้น คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 15 เป็นงานที่ทำโดยนักวิชาการต่างประเทศ 3 ชิ้น และนักวิชาการไทย 3 ชิ้น

ตารางแสดงผลการประเมินเอกสาร

ระดับ \ เกณฑ์	ตอบปัญหา	กรอบแนวคิดและวิจัยศึกษา	วิเคราะห์ลึก	ข้อค้นพบสำคัญ
ดีมาก	21	15	15	18
ดี	14	49	13	16
ปานกลาง	5	6	12	6
รวม	40	40	40	40

อนึ่ง เกณฑ์ที่กำหนดขึ้นใช้ในการคัดเลือกเอกสารทั้ง 4 ข้อนี้ เป็นเกณฑ์ที่ตั้งขึ้นสำหรับการทำงานครั้งนี้โดยเฉพาะ เพื่อที่จะแยกเอกสารกลุ่มที่จะเป็นประโยชน์โดยตรงที่สุดต่อการรวบรวมองค์ความรู้เรื่องระบบการเมืองการปกครองไทยออกมาจากเอกสารที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองไทยเท่าที่รวบรวมมาได้ ดังนั้น การประเมินงานแต่ละชิ้นว่า ดีมาก ดี หรือปานกลาง ตลอดจนการคัดเลือกงานออกมา 40 ชิ้นจากจำนวนทั้งหมด จึงมีนัยยะจำกัดเฉพาะประโยชน์และความสำคัญของเอกสารชิ้นนั้น ๆ ต่อการทำงานครั้งนี้เท่านั้น มิได้หมายถึงการประเมินคุณค่าโดยรวมของเอกสารชิ้นนั้นในฐานะผลงานการศึกษาวิจัยแต่อย่างใด อีกทั้งระดับการประเมินที่ต่างกันก็มีได้หมายความว่าเอกสารชิ้นใดเป็นงานศึกษาที่มีคุณค่ามากหรือน้อยกว่าชิ้นใดด้วย

บทที่ 2

การประเมินสถานภาพ

ในบทนี้จะเป็นการประเมินสถานภาพ โดยในส่วนแรกจะนำเอกสารที่พิจารณาแล้วว่า มีประโยชน์โดยตรงต่อการประมวลองค์ความรู้เรื่องระบบการเมืองการปกครองไทย ซึ่งจัดแบ่งเป็น 6 กลุ่ม จำนวน 40 ชิ้นมาวิเคราะห์เป็นรายชิ้นไป โดยจะกล่าวถึงกรอบความคิด วิธีการศึกษา ประเด็นหรือคำถามหลัก ขอบเขตความลุ่มลึกของงาน และสาระหรือข้อค้นพบที่สำคัญของงาน นั้นๆ ส่วนที่สองเป็นการเปรียบเทียบการทำงานศึกษาวิจัยของนักวิชาการซึ่งผู้วิจัยได้จัดแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการไทย กลุ่มนักวิชาการไทยอื่น (คือ ชาวไททั้ง 5 กลุ่มที่ทำการศึกษา) และกลุ่มนักวิชาการต่างประเทศ (ซึ่งหมายรวมทุกชาตินอกเหนือจากที่ระบุมาข้างต้น) โดยจะ พิจารณาการศึกษาและการทำงานของแต่ละกลุ่ม แล้วหิขยภกัฏฐประสงคั ความคิด แนวทาง วิธีการ ข้อได้เปรียบและข้อจำกัด ที่ปรากฏมาแสดง ส่วนสุดท้าย เป็นการประเมินกระบวนการ ที่ศนัโดยรวม ซึ่งจะเป็นการประเมินการศึกษาวิจัยตลอดจนผลงานที่ผ่านมาโดยพิจารณาประเด็น ต่าง ๆ รอบด้าน แล้วสรุปให้เห็นสถานภาพการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาในเรื่องทิศทาง พัฒนาการ ปัญหา ข้อจำกัด ตลอดจนประเด็นสำคัญที่แสวงหาคำตอบ

2.1 การประเมินสถานภาพองค์ความรู้จากเอกสารที่สำคัญ

2.1.1 ไทอาหม

ลำดับที่	เอกสาร	ผู้แต่ง	ปี
1	An Account of Assam	Hamilton	1820
2	Tungkhungia Buranji (Introduction)	S.K. Bhuyan	1990 (1804-1806)
3	เขียมไทอาหมสายเลือดของเรา	สารนาถ	2497
4	An Aspects of Tai-Ahom Polity	Barua	1966
5	The Administrative System of the Ahom	S.K. Bhuyan	1959
6	“องค์ความรู้ประวัติศาสตร์ไทอาหม”	ฉัตรทิพย์, เรณู	2538
7	Tai Ahom System of Government	A.C. Sarma	1986
8	พงศาวดารไทอาหม	เรณู	2540

เอกสารชิ้นที่ 1 AN ACCOUNT OF ASSAM โดย FRANCIS (BUCHANAN) HAMILTON (1762-1829) เอกสารนี้เป็นบันทึกการสำรวจดินแดนอินเดียตะวันออกและ

เขตติดต่อ ซึ่ง HAMILTON ทำให้บริษัท อีสต์อินเดีย ระหว่างปี 1808 - 1814 (ขณะนั้นใช้ชื่อว่า FRANCIS BUCHANAN)

รายงานแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 ว่าด้วยอัสสัม

ส่วนที่ 2 ว่าด้วยดินแดนรอบๆที่มีอาณาเขตติดต่อกับอัสสัม

ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อยู่ในบทที่ 2 ที่ว่าด้วยรูปแบบการปกครอง มีกล่าวถึง กษัตริย์ ขุนนาง ข้าราชการ การป้องกันหัวเมืองชายแดน และการจัดเก็บภาษี กับบทที่ 3 ว่าด้วยการบริหารราชการ ตุลาการ และการแบ่งกลุ่มคน

Hamilton ทำงานชิ้นนี้ ในลักษณะของการรวบรวมข้อมูลเพื่อนำเสนอเกี่ยวกับการปกครองของอัสสัมแก่บริษัท อีสต์อินเดียของอังกฤษ วิธีการทำงานของเขาก็คือ เข้าไปในพื้นที่เพื่อสังเกตและเก็บข้อมูลด้วยตัวเอง การทำงานนี้เป็นงานซึ่งมีวัตถุประสงค์ด้านการเมืองอยู่เบื้องหลัง ประเด็นคำถามหลักๆที่ Hamilton ถูกกำหนดให้หาคำตอบมีอาทิ สภาพทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์และโบราณคดี ผู้คน และสภาพความเป็นอยู่ ศาสนาและความเชื่อ ทรัพยากรธรรมชาติ การค้า การเกษตร และการคมนาคม

การเก็บรวบรวมข้อมูลนี้ Hamilton ใช้เวลาถึง 6 ปี คือ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1808-1814 เพื่อทำงานภาคสนามอยู่ในเขตเบงกอล พินาร์และอัสสัม อย่างไรก็ตาม Hamilton ไม่สามารถเดินทางเข้าไปยังอัสสัมได้ เนื่องจากราชอาณาจักรอาหมภายใต้การปกครองของกษัตริย์ราชวงศ์อาหมไม่อนุญาตให้บุคคลภายนอกเดินทางเข้าไปในอาณาจักร เขาจึงต้องใช้วิธีพำนักรออยู่ที่เมืองรอบนอกใกล้ๆในเขตเบงกอลเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับอัสสัม ระหว่างปี ค.ศ. 1807-1808 ซึ่งก็ได้จากการสัมภาษณ์ /คำบอกเล่าจากคน 2 กลุ่ม คือ ผู้ที่เดินทางไปอัสสัมบ่อยๆ กับชาวอัสสัมเอง ซึ่งรวมทั้งเจ้าและชนชั้นสูงของอาหมด้วย การอาศัยข้อมูลจากคำบอกเล่า ทำให้ปริมาณข้อมูลแต่ละเรื่องไม่เสมอกัน เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับขุนนาง ข้าราชการจะมีละเอียดมาก ทั้งชื่อตำแหน่ง หน้าที่ สิทธิต่างๆ ในขณะที่ข้อมูลเรื่องกษัตริย์มีน้อย ข้อเสียเปรียบอีกประการหนึ่งคือ ความเป็นชาวตะวันตกทำให้ HAMILTON ไม่อาจอธิบายบางสิ่งได้กระจ่างชัด เช่น ระบบไพร่ เป็นต้น แต่ถึงกระนั้น งานของเขาก็จัดเป็นงานเกี่ยวกับอัสสัมรอบรู้ทุกเบ็ด และปัจจุบันก็จัดเป็นงานที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์อย่างยิ่งชิ้นหนึ่ง

โดยตัวของเอกสาร จัดเป็นผลงานที่มีคุณูปการต่อการศึกษาสภาพการณ์ทางการเมือง ทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และชีวิตของคนในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในส่วนของเรื่องระบบการปกครอง เป็นการรวบรวมข้อมูลที่ละเอียดโดยเฉพาะในเรื่องของขุนนาง ความน่าสนใจของเอกสารอยู่ที่เป็นการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับอัสสัมโดยชาวต่างชาติ(ซึ่งเป็นชาวตะวันตก)ในสมัยที่ราชวงศ์อาหมยังปกครองอยู่ และเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่ Srinath Duara Barburua บันทึกพงศาวดาร TUNGKHUNGIA (ราชวงศ์สุดท้ายของอาหม) จึงเท่ากับเป็นข้อมูลจาก 2 แหล่ง 2 มุมมอง คือ คนในสังคมกับคนนอกสังคม ให้ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ใช้เทียบเคียงกัน จัดเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าจะเป็นประโยชน์มาก และเป็นเอกสารที่เก่าที่สุดที่ค้นคว้าได้

เอกสารชิ้นที่ 2 เป็นเอกสารชิ้นต้นของอาหมที่มีการนำมาแปลและตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษเมื่อปี พ.ศ. 2533 คือ TUNGKHUNGIA BURANJI โดยมี S.K. BHUYAN นักวิชาการสำคัญของอัสสัมเป็นบรรณาธิการ เอกสารนี้เป็นพงศาวดารกษัตริย์ราชวงศ์ Tungkhungia ซึ่งเป็นราชวงศ์สุดท้ายของอาหมที่ปกครองอัสสัมระหว่างปี พ.ศ. 2224 - พ.ศ. 2369 ผู้บันทึกพงศาวดารนี้คือ Srinath Duara Barbarua ซึ่งเป็นข้าราชการคนสำคัญของอาณาจักร ตำแหน่ง Barbarua ซึ่งเป็นตำแหน่งบริหารระดับสูงรองจากสามเจ้าผู้ครองเมือง หรือ ที่ปรึกษาทั้งสาม อยู่ถึง 17 ปีตั้งแต่ พ.ศ. 2343 - 2360 เขาได้บันทึกพงศาวดารนี้ไว้ระหว่างปี พ.ศ. 2347 - 2349 (1804 - 1806) มีเนื้อหาที่กล่าวถึงเหตุการณ์ในรัชสมัยของกษัตริย์แต่ละองค์เรียงตามลำดับมาจนกระทั่งอังกฤษเข้ายึดครอง โดยบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับราชสำนัก นโยบายการปกครอง การบริหาร สงครามและภาวะปกติไว้

ในฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษที่กล่าวถึง S.K. BHUYAN ได้เขียนบทนำซึ่งมีเรื่องระบบการปกครองอยู่ด้วย โดยได้จัดให้ระบบปกครองของอาหมเป็น คณาธิปไตยแบบมีกษัตริย์ (Monarchical Oligarchy) และกล่าวถึงโครงสร้างการปกครองที่ประกอบไปด้วยกษัตริย์ ซึ่งมีสถานะเป็นสวรวรเทพ เป็นผู้ปกครองสูงสุด แต่ก็ต้องฟังที่ปรึกษาทั้งสาม ด้านเสนาบดีผู้บริหารราชการส่วนกลางมีตำแหน่งใหญ่ 2 ตำแหน่ง (BARBARUA กับ BAR PHUKAN) และมีข้าราชการสำคัญอีกหลายตำแหน่งประจำชายแดน

แม้ว่าบทนำนี้จะเป็บบทความสั้นๆ แต่ก็มิใช่ประโยชน์และน่าสนใจ เพราะผู้เขียนได้สรุปสาระออกมาจากเอกสารอาหมที่เขาพิจารณาว่าสำคัญที่สุดชิ้นหนึ่ง ด้วยเป็นเอกสารชิ้นต้น ซึ่งบันทึกเรื่องราวต่างๆไว้โดยผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์นั่นเอง และเป็นผู้ที่มีตำแหน่งสูงในราชการ

นอกจากส่วนบทนำซึ่งเป็นการทำงานของนักวิชาการท้องถิ่นแล้ว เอกสารเล่มนี้ ยังมีข้อมูลที่เป็ประโยชน์อื่นๆที่อาจใช้ประกอบการอ่านและวิเคราะห์งานค้นคว้าอื่นๆได้ดี อาทิ รายชื่อสกุลของชาวอาหมที่อยู่ในระดับผู้ปกครอง การอธิบายธรรมเนียมการเรียกขานแบบอาหมที่ใช้ควบคู่กับตำแหน่ง ข้อมูลเกี่ยวกับข้าราชการกลุ่มที่ไม่ใช่ชาวอาหม และสิทธิของราชวงศ์ในที่ดินทำกิน ซึ่งจะระบุชัดเจนว่า มเหสีเอกได้ที่เมืองโค มเหสีรองได้ที่โค ไอร์สได้ที่โค อิดาได้ที่โค

เนื่องจากผู้เขียนพงศาวดารฉบับนี้เป็นขุนนางระดับสูง ข้อมูลที่ใช้จึงน่าจะเชื่อถือได้ และน่าจะมีความลุ่มลึกทั้งในส่วนข้อมูลและมุมมอง เป็นเอกสารร่วมสมัยกับ An Account of Assam ของ Hamilton ที่น่าจะใช้ควบคู่เพื่อตรวจสอบข้อมูลซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี

เอกสารชิ้นที่ 3 เป็นหนังสือเชิงสารคดีเรื่อง เข็มไทอาหมสายเลือดของเรา โดยสารนาถ หรือ สังข์ พัทโนทัย เป็นงานเชิงสารคดีที่ผู้เขียนเขียนขึ้นหลังจากได้เดินทางไปเยือนชุมชนชาวไทหลายแห่งในแคว้นอัสสัม ในปีพ.ศ. 2497 หนังสือได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับภูมิหลังและประวัติศาสตร์ของดินแดนอัสสัมครอบคลุมช่วงเวลาช้านาน ตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 6 ที่ประวัติศาสตร์ยังปรากฏอยู่ในรูปของตำนานต่างๆ เรื่อยมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ 24 เมื่ออัสสัมถูกผนวกเข้าเป็นดินแดนของบริติช อีสต์อินเดียแห่งอังกฤษ รวมเข้ากับประเทศอินเดีย

สารนาถได้บรรยายถึงตำนาน ตลอดจนลัทธิความเชื่อต่างๆที่ปรากฏในดินแดนอัสสัม ก่อนที่ชาวไทจะเข้ามาปกครอง แล้วจึงเริ่มกล่าวถึงการที่ "เสือเก้าฟ้า" นำชาวไทกลุ่มหนึ่งข้ามช่องเขาปาดไก่อ่เข้าตั้งมั่นในอัสสัม เกิดเป็นอาณาจักรอาหมขึ้นพุทธศตวรรษที่ 18 และการปกครองของกษัตริย์ในราชวงศ์เสือเก้าฟ้า เหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในอาณาจักรอาหมไล่เรียงไปตามรัชสมัยของกษัตริย์แต่ละองค์ จนถึงกษัตริย์องค์สุดท้าย

ในส่วนของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับระบบการเมืองการปกครองโดยตรงจะได้แก่บทที่ 23 ที่ว่าด้วย ระบบอาหม สารนาถทำงานในส่วนนี้ได้้อย่างละเอียดชัดเจน โดยได้อ้างอิงงานของ "ร้อยเอกเวลส์" (Captain Welsh) ชาวอังกฤษซึ่งผู้สำเร็จราชการอังกฤษในอินเดียส่งเข้าไปช่วยเหลือติดปางฟ้ารบกับพวกโมอามาริยาในปีพ.ศ.2335 สารนาถได้นำกรอบความคิดของ Welsh มาใช้ โดยมองว่าระบบการปกครองอาหมเป็นทั้งระบอบกษัตริย์และระบอบขุนนาง

สารนาถได้ชี้ให้เห็นประเด็นที่ทำให้ระบบการปกครองอาหมมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากอินเดียแม้จะมีกษัตริย์เป็นประมุขเหมือนกัน นั่นคือการถ่วงดุลย์อำนาจระหว่างกษัตริย์กับขุนนาง เมื่อเป็นเช่นนี้รายละเอียดของบทนี้จึงมุ่งไปที่ความพยายามสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับคนสองกลุ่มดังกล่าว ซึ่งเป็นเสมือนกลไกสำคัญสองส่วนในระบบการปกครองของอาหม

ข้อมูลเกี่ยวกับกษัตริย์และขุนนางที่ปรากฏในบทนี้จึงเป็นรายละเอียดที่จัดว่าครบถ้วนรอบด้าน อาทิ การขึ้นสู่ตำแหน่ง การสืบอำนาจของกษัตริย์ ลำดับตำแหน่งขุนนางอาหมโดยละเอียด ตั้งแต่ชื่อตำแหน่ง อำนาจ หน้าที่ และผลประโยชน์ของขุนนางระดับต่างๆ ตั้งแต่สูงสุดจนถึงระดับล่างลดหลั่นกันลงมา รวมทั้งยังมีข้อมูลเกี่ยวกับระบบควบคุมกำลังคน (ระบบไพร่) เรื่องของชนชั้นในสังคม สิทธิและหน้าที่ระหว่างกัน ตลอดจนอาญาหรือกฎหมายของบ้านเมือง

ข้อมูลดังกล่าวเป็นประโยชน์อย่างมาก และโดยตรงแก่การศึกษาเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองของไทยอาหม แม้ว่าจะเป็นเอกสารที่ค่อนข้างเก่า แต่ก็มีรายละเอียดที่จัดว่าสมบูรณ์ ข้อมูลมีความชัดเจน แม่นยำ และลุ่มลึก น่าจะเป็นผลการค้นคว้าจากเอกสารหลายชิ้น แต่เท่าที่ระบุมีเพียงของ Welsh ขึ้นเดียว

แม้ว่างานชิ้นนี้จะเป็นงานเขียนในเชิงสารคดี โดยผู้เขียนที่มีได้เป็นนักวิชาการ และมีได้ทำงานในกรอบของงานวิชาการ อาทิ การระบุที่มาของข้อมูลและเอกสารที่ใช้ประกอบการเขียนไม่สู้จะชัดเจนนัก แต่ เขียนไทยอาหมสายเลือดของเรา ของสารนาถก็เป็นเอกสารภาษาไทยที่กล่าวถึงระบบการปกครองไทยอาหมโดยตรงที่ละเอียดชัดเจน มีความน่าเชื่อถือ และเป็นคลังของข้อมูลความรู้เรื่องไทยอาหมที่สมบูรณ์ที่สุดชิ้นหนึ่ง จัดเป็นเอกสารรุ่นเก่าที่ทรงคุณค่าแม้ในปัจจุบันจนได้รับการพิจารณาว่าเป็น "...หนังสือภาษาไทยเล่มที่ดีที่สุดเรื่องไทยอาหม..." (จักรทิพย์ : 2538 : 64)

เอกสารชิ้นที่ 4 "AN ASPECTS OF TAI-AHOM POLITY" โดย ARUN BARUA (1966) เป็นบทความว่าด้วยระบบการปกครองอาหมอีกชิ้นหนึ่ง ที่เขียนโดยนักวิชาการชาวไทยอาหมเอง

Barua ทำงานภายใต้กรอบความคิดแบบชาตินิยม ประเด็นสำคัญของเขาคือความพยายามที่จะหิบบอกแง่มุมต่างๆของระบบการปกครองของอาหมมาแสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่สืบเนื่อง หรือ เป็นลักษณะร่วมของวัฒนธรรมชาวไท ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการจัดระบบการปกครอง การจัดตำแหน่งข้าราชการฝ่ายต่างๆ รวมทั้งทหาร ระบบเกณฑ์แรง การจัดหมวดหมู่กำลังพล หรือ เรื่องการนับญาติกับสิทธิการขึ้นเป็นผู้นำ ล้วนเป็นสิ่งที่ชาวไทกลุ่มอื่นๆ เช่น ไทใหญ่ในรัฐฉาน ไทสยาม หรือ ลาว ก็มีใช้ปฏิบัติเช่นกัน

ในเรื่องการปกครอง เขามองว่าระบบกษัตริย์อาหมเป็นแบบกึ่งสืบเชื้อสายกึ่งเลือก (โดยขุนนาง) และกลุ่มขุนนางระดับสูงก็เป็นแบบกึ่งสืบตระกูลกึ่งเลือก(โดยกษัตริย์)เช่นกัน เมื่อเป็นดังนี้จึงเกิดการถ่วงดุลย์อำนาจขึ้นระหว่างทั้งสองฝ่าย การถ่วงดุลย์อำนาจ รวมกับการกระจายอำนาจ โดยการแต่งตั้งขุนนาง"กินเมือง" เป็นสิ่งที่ทำให้กษัตริย์อาหมไม่มีอำนาจเบ็ดเสร็จ Barua สรุปว่าระบบการปกครองของอาหมมีลักษณะคล้าย Feudal Hierarchy เมื่อเปรียบกับรัฐฉาน และสยาม

เอกสารชิ้นนี้มีความน่าสนใจในแง่เป็นผลงานของนักวิชาการไทอาหมเอง แต่ก็มีข้อจำกัดด้านการตีความและการใช้ข้อมูลอยู่ไม่น้อย ด้วยความคิดแบบชาตินิยมของผู้เขียน อย่างน้อยที่สุดประเด็นที่น่าเสนอก็ช่วยให้ผู้อ่านได้มองเห็นระบบการปกครองของอาหมในแง่มุมที่แตกต่างออกไป

เอกสารชิ้นที่ 5 "THE ADMINISTRATIVE SYSTEM OF THE AHOMS" เป็นบทความภาษาอังกฤษของ S.K. BHUYAN ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับระบบการปกครองของอาหมโดยตรง

ประเด็นหลักของบทความนี้ อยู่ที่ว่า ชาวไทภายใต้การนำของเสือก้าฟ้าเข้าพิชิตและปกครองชนกลุ่มที่มีจำนวนมากกว่า และมีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมได้ยาวนานกว่า 600 ปีได้อย่างไร โดยมีสมมุติฐานว่า อาหมจะต้องมีสถาบันทางสังคมที่มีคุณภาพสูง

Bhuyan ได้สำรวจการปกครองของอาณาจักรอาหมเพื่อตอบประเด็นคำถามข้างต้น แล้วสรุปว่าปัจจัยต่างๆประกอบกันขึ้นดังนี้ ประการแรก คือ การที่อาหมมีระบบการปกครองที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพสูง ผู้ที่มีอำนาจในการปกครองได้แก่ กษัตริย์ หรือ สวรรคเทพ (Swargadeos) ร่วมกับกลุ่มขุนนางระดับสูง 5 ตำแหน่งที่เรียกว่า Patra-mantri คือ Buragohain Borgohain Bapatragdhain Barbarua และ Barphukan เขาจึงกล่าวถึงการปกครองของอาหมว่ามีลักษณะผสมระหว่าง Limited Monarchy กับ Oligarchy ซึ่งมีการถ่วงดุลย์อำนาจระหว่างกษัตริย์และขุนนางอยู่ตลอดเวลา ประการที่สอง คือ มีการควบคุมกำลังพลที่ดี ระบบไพร่ของอาหมมีแบบแผนที่ชัดเจนรัดกุม ไพร่จะถูกจัดกลุ่มไว้ตามอาชีพและภูมิภาค มีการจัดหมวดหมู่คุมกำลังเป็นลำดับขั้นขึ้นไป สามารถตรวจสอบหรือเรียกระดมพลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประการที่สาม มีการจัดการทรัพยากรที่ดี พื้นที่ของอาหมมีความอุดมสมบูรณ์ ผู้ปกครองผลักดันให้มีการเพาะปลูกผลผลิตที่สำคัญ ทั้งเพื่อเลี้ยงตัวและเก็บเป็นเสบียงยามฉุกเฉิน ประการที่สี่ มี

การควบคุมหัวเมืองชายแดนที่รัดกุม ประการที่ห้า มีกฎระเบียบการลงโทษที่รุนแรงเด็ดขาด ประการสุดท้าย มีกุศโลบายที่ดีในการปกครองชนพื้นเมือง

บทความนี้จัดเป็นเอกสารที่มีประโยชน์สำหรับงานศึกษาระบบการปกครองอาหมขึ้นหนึ่ง เพราะเขียนขึ้นโดยนักวิชาการชาวอัสสัมซึ่งมีบทบาทอย่างสูงในการศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์อัสสัม การอธิบายความเป็นไปโดยสังเขป แต่ก็ชัดเจนตรงประเด็น อาจกล่าวได้ว่าเป็นเอกสารที่ให้สาระในเชิงประเด็นความคิดมากกว่าในเชิงข้อมูล

เอกสารชิ้นที่ 6 “องค์ความรู้ประวัติศาสตร์ไทยอาหม” โดย จักรทิพย์ นาถสุภา และ เรณู วิชาศิลป์ ในหนังสือการศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไทย เป็นบทความภาษาไทยที่รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับไทยอาหมไว้อย่างครบถ้วนที่สุดขณะนี้

ผู้เขียนทั้งสองท่านภายใต้กรอบความคิดที่ว่า ไทยอาหมเป็นคนไทกลุ่มที่ยังคงลักษณะสังคมไทแบบดั้งเดิมไว้ได้มากที่สุด ด้วยเหตุที่ได้แยกกลุ่มออกไปอยู่ต่างหากมาเป็นเวลานานและมีการติดต่อกับคนไทกลุ่มอื่น ๆ น้อย อีกทั้งยังมีการสั่งสมวัฒนธรรมระดับสูงไว้ในหลายรูปแบบ อาทิ โบราณสถาน หนังสือ และพิธีกรรม นับเป็นขุมความรู้ที่ดียิ่ง การศึกษาสังคมวัฒนธรรมของอาหมจึงน่าจะช่วยให้เราสืบค้นลักษณะต้นกำเนิด หรือรากฐานการก่อตัวของรูปแบบสังคมวัฒนธรรมไทได้

เนื้อหาของบทความเป็นการสำรวจและรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับไทยอาหม โดยจัดแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนนักประวัติศาสตร์อังกฤษและอัสสัมมิส กับส่วนนักประวัติศาสตร์ไทย (ซึ่งรวมนักวิชาการของไทยอาหม และไทยไว้ด้วยกัน) แล้วจึงหยิบยกงานชิ้นสำคัญ ๆ ของแต่ละสำนักมากล่าวถึง โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของผู้เขียน สาระสังเขปของงาน ลักษณะของข้อมูล ตลอดจนพิเคราะห์ข้อดี ข้อด้อยไว้พร้อม นับว่าเป็นงานที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเอกสาร ผู้ค้นคว้าและแหล่งค้นคว้าเรื่องไทยอาหมที่ครบครัน ครอบคลุมตั้งแต่เอกสารโบราณ (เอกสารตัวเขียน) จนถึงเอกสารปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2537) เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาค้นคว้าเรื่องไทยอาหม

เนื้อหาอีกหัวข้อหนึ่งของบทความ คือ ส่วนที่ว่าด้วย ความรู้ประวัติศาสตร์ไทยอาหมจากการอ่านพงศาวดารอาหม-บุราณจิ และเอกสารประวัติศาสตร์อื่นเป็นภาษาไทย เป็นส่วนที่มีความเกี่ยวข้องเป็นประโยชน์กับเรื่องระบบการปกครองมากแม้จะไม่ได้กล่าวไว้โดยละเอียดชัดเจนนัก แต่ได้ให้ความรู้ และให้ภาพของระบบการปกครองของอาณาจักรอาหมที่ชัดเจนขึ้น ผู้เขียนทั้งสองท่านนำความรู้ที่ได้จากการ“อ่าน”เอกสารโบราณของอาหมมาวิเคราะห์ระบบการปกครองของอาหม และพบว่า การปกครองของอาหมนั้นเป็นระบบศักดินายุคเริ่มต้น ที่ยังคงแฝงลักษณะชุมชนบุพกาลอยู่ แต่ขณะเดียวกันก็พัฒนาขึ้นสู่ความเป็นราชอาณาจักรแล้ว ผู้เขียนจัดพัฒนาการของอาหมไว้สูงกว่ารัฐเจ้าฟ้าขนาดเล็กของกลุ่มไทอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น รัฐฉาน สิบสองปันนา เมืองแกน เมืองหลวงพระบาง หรือเมืองเวียงจันทน์ แม้แต่เมืองเม้า จะมีด้อยกว่าอาณาจักรไทอื่นแห่งเดียว คือ อูยธยา

ผู้เขียนชี้ให้เห็นความสำคัญของการมีสถาบันรัฐที่ชัดเจนของอาหม การจัดสรรอำนาจในกลุ่ม "เจ้าฟ้า" และขุนนาง การจัดแบ่งหน้าที่ราชการที่ละเอียดชัดเจน ทั้งหมดนี้แสดงถึงการมีพัฒนาการที่ดี ประเด็นสำคัญที่สุดที่ผู้เขียนชี้ให้เห็นก็คือ โทอาหมสามารถพัฒนาตนเองขึ้นสู่ความเป็นอาณาจักรได้โดยไม่ต้องพึ่งความเชื่อทางศาสนาอื่นใด ไม่ว่าพุทธ หรือฮินดู แต่ใช้เพียงความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่ม คือ "ฟ้าหลวง" ซึ่งรับสืบทอดมาจากกลุ่มไทลุ่มน้ำเมกเท่านั้น

การที่ผู้เขียนนำความรู้จากการ "อ่าน" คำไทหลาย ๆ คำจากเอกสารโบราณมาใช้พิจารณาข้อมูลเรื่องการปกครองที่มีอยู่ ทำให้เกิดข้อสันนิษฐานใหม่ ๆ ทางความหมายและการปฏิบัติที่น่าสนใจและมีประโยชน์ต่อการศึกษากระบวนการปกครองอาหมอย่างยิ่ง อาทิ สามารถอธิบายความหมายของชื่อตำแหน่งขุนนางหลาย ๆ ตำแหน่งได้ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะสังคมไทดั้งเดิม ขณะเดียวกันก็ได้ทราบถึงความสำคัญของตำแหน่งหน้าที่นั้น ๆ ต่อราชการบ้านเมือง และอีกตัวอย่างหนึ่งที่สำคัญก็คือ การนำความรู้จากการอ่านคำไท มาพิจารณาประกอบ ทำให้เข้าใจลักษณะการปกครองแบบควบคุมกำลังคนได้ชัดเจนขึ้น

บทความ องค์ความรู้ประวัติศาสตร์โทอาหม จัดเป็นเอกสารที่เอื้อประโยชน์ต่อการศึกษากระบวนการปกครองโทอาหมทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ มีทั้งประเด็นความรู้เกี่ยวกับระบบการปกครองโดยตรงที่แสดงไว้ และทั้งข้อมูลเรื่องเอกสารต่าง ๆ ที่จะสามารถค้นคว้าเพิ่มเติมได้เอง เป็นบทความที่มีขอบข่ายกว้างขวางครอบคลุมความรู้เกี่ยวกับคนไทกลุ่มนี้รอบด้าน ขณะเดียวกันก็มีความลุ่มลึกทั้งในแง่ของประเด็นความคิดที่น่าเสนอ และข้อมูลที่ปรากฏ ทั้งนี้ด้วยเหตุที่ผู้เขียนทั้งสองท่านต่างเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการศึกษาค้นคว้าเรื่องโทอาหมอย่างลึกซึ้ง รวมทั้งได้ศึกษาเอกสารชิ้นสำคัญ ๆ เกี่ยวกับอาหม ทั้งเอกสารโบราณและเอกสารปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นภาษาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ หรือแม้แต่ภาษาอาหมมาแล้วทั้งสิ้น

เอกสารชิ้นที่ 7 Tai Ahom System of Government โดย Amulya Chandra Sama (1986) เป็นงานของนักวิชาการท้องถิ่นที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับระบบการปกครองของอาณาจักรโทอาหมโดยเฉพาะ Sama พิจารณาว่าชาวโทอาหมตั้งอาณาจักรขึ้นปกครองดินแดนอัสสัมได้ถึง 600 ปีเพราะมีระบบปกครองที่มีความพิเศษเฉพาะตัวและมีคุณค่าในตัวเอง ในงานชิ้นนี้เขาจึงพยายามที่จะศึกษารูปแบบและเกณฑ์มาตรฐานของระบบดังกล่าว โดยมุ่งพิจารณาเกี่ยวกับบุคคลากรในระบบการบริหารงานแผ่นดินเป็นพิเศษ Sama ยังเห็นว่าการเรียนรู้เรื่องระบบปกครองของอาณาจักรอาหมจะช่วยให้แง่คิดดี ๆ ได้ด้วยระบบของอาหมนั้นมีความเกี่ยวข้องกับระบบการปกครองปัจจุบันของอัสสัมอยู่หลายประการ

สิ่งที่ปรากฏในงานของ Sama ได้แก่การวิเคราะห์โครงสร้างและระบบบริหารราชการของอาหมโดยละเอียด เขาเห็นว่าอาณาจักรอาหมมิได้ปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) สืบเนื่องจากการที่เสือก้าฟ้าเข้าพิธีอัสสัมได้ตั้งแต่วัยเยาว์ด้วยความช่วยเหลือของขุนนางระดับ Gohain (เจ้าผู้พรองเมือง) ตำแหน่งดังกล่าวจึงมีสิทธิและมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการบริการบ้านเมืองร่วมกับกษัตริย์สืบมา Sama ได้กล่าวถึงลำดับขั้นของการจัดการปกครอง เรียงจากกษัตริย์ คณะที่ปรึกษา (Council) รัฐมนตรี (Minister) และขุนนางข้าราชการ

ต่าง ๆ (Officer) โดยพิจารณาถึงตำแหน่งสำคัญ ๆ ในรายละเอียดรอบด้าน อาทิ คุณสมบัติ การแต่งตั้ง ถอดถอน สิทธิ อำนาจ หน้าที่ การปฏิบัติหน้าที่ และข้าราชการได้บังคับบัญชา นอกจากนี้ยังมีเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมีผลต่อการปกครอง อาทิ เรื่องการศาล การออกกฎหมาย ระบบภาษีที่ดิน ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ

เอกสารชิ้นนี้เป็นเพียงชิ้นเดียวในจำนวนเอกสารที่ใช้ในการทำงานครั้งนี้ที่อยู่ในรูปหนังสือเล่มที่ว่าด้วยระบบการปกครองโดยตรงทั้งเล่ม จึงมีรายละเอียดมากกว่าเมื่อเทียบกับเอกสารชิ้นอื่น ๆ ซึ่งมักอยู่ในรูปบทความ ทั้งเป็นงานที่ได้ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลมาอย่างละเอียด ดังจะปรากฏข้อมูลเพิ่มเติมจากข้อมูลทั่วไปที่มักได้รับการกล่าวถึงอยู่เสมอแล้ว อาทิ เรื่องคณะที่ปรึกษาใหญ่ (THE GREAT COUNCIL) ที่เรียกว่า BARMEL ซึ่งจะเรียกประชุมกันในกรณีที่มีเหตุการณ์สำคัญหรือฉุกเฉินของอาณาจักรที่จะต้องตัดสินใจ คณะที่ปรึกษานี้ประกอบด้วยขุนนางสูงสุดทั้งห้าของอาณาจักร (คือ DANGARIA ทั้ง 3, BARBARUA และ BARHUKAN) ร่วมด้วยขุนนางข้าราชการระดับรองทุกระดับ รวมทั้งขุนนางสาขางานอื่นที่มีใช้ฝ่ายปกครองโดยตรง เช่น พวกพระหรือหมอ (DEODHAI) หรือเรื่องการถือครองที่ดินว่า กษัตริย์จะมีสิทธิในที่ดินเพียง 2 ใน 4 ส่วนของอาณาจักร อีก 2 ส่วนมีธรรมเนียมระบุชัดว่าเป็นสิทธิของเจ้าผู้ครองเมือง

งานชิ้นนี้นับเป็นงานที่มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาระบบการเมืองการปกครองไทอาหม เพราะเป็นงานพหุวิชาการที่มุ่งศึกษาเรื่องระบบปกครองของอาหมโดยตรง และได้มีการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลมาอย่างดีโดยนักวิชาการท้องถิ่นซึ่งมีความสามารถในการใช้เอกสารทั้งภาษาอังกฤษและอัสสัมมิส การที่งานชิ้นนี้เป็นงานรุ่นค่อนข้างใหม่คือ พิมพ์ปี พ.ศ. 2529 จึงมีโอกาสดูได้ศึกษางานของนักวิชาการรุ่นก่อนประกอบได้มาก ซึ่งผู้เขียนก็พยายามที่จะประมวลความคิดเห็นที่หลากหลายจากงานต่าง ๆ เหล่านั้นมาแสดงไว้ให้ผู้อ่านได้รับทราบ งานนี้จึงเป็นแหล่งข้อมูลความรู้เรื่องการปกครองของอาณาจักรอาหมที่อุดมอย่างยิ่งสำหรับผู้ต้องการศึกษาเรื่องนี้

เอกสารชิ้นที่ 8 พงศาวดารไทอาหม โดย เรณู วิชาศิลป์ (2540) เป็นหนังสือ 2 เล่มชุด ที่เรณูได้ศึกษาและปริวรรตพงศาวดารอาหม (อาหมโบราณจิ) รวมทั้งแปลความหมายเป็นภาษาไทยกำกับไว้แบบประโยคต่อประโยค

อาหมโบราณจิเป็นเอกสารสำคัญยิ่งของชาวอาหม ด้วยเป็นบันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชาวไทกลุ่มนี้จากจุดเริ่มต้นเมื่อเสือกาฟานำชาวไทกลุ่มหนึ่งออกจากเมืองมวหลวงข้ามช่องเขาปาดไถ่เข้ายังอัสสัมเมื่อราวศตวรรษที่ 13 จนกระทั่งเมื่อผู้แทนของอังกฤษเข้าปกครองอาณาจักรอาหมในศตวรรษที่ 18 นับเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่ายิ่ง การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวของอาณาจักรอาหมจึงไม่อาจจะละเลยอาหมโบราณจิไปได้ พงศาวดารดังกล่าวนี้ต้นฉบับบันทึกไว้ด้วยภาษาอาหม นักวิชาการไทยที่เคยได้ศึกษากันมาบ้างแล้ว ก็มักได้ใช้ฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษ หรือฉบับภาษาไทยที่แปลมาจากภาษาอังกฤษอีกทอดหนึ่ง ผลงานของเรณูชุดนี้จึงนับเป็นครั้งแรกที่ผู้ศึกษาชาวไทยจะได้มีโอกาสอ่านอาหมโบราณจิที่ถ่ายทอดออกมาจากต้นฉบับภาษาอาหมเป็นภาษาไทยโดยตรง โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการแปลที่ซับซ้อน อีกทั้งผู้แปลยังเป็นผู้ที่มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมอาหม

อย่างลึกลับผู้หนึ่ง ปัญหาเรื่องข้อวินิจฉัยของผู้แปลซึ่งอาจมีผลให้ข้อความหรือความหมายผิดเพี้ยนไปจากต้นฉบับดั้งเดิมที่มักปรากฏในกระบวนการแปลจึงน่าจะมีน้อยมาก

นอกจากคุณค่าในตัวเนื้อหาของเอกสารแล้ว เรนยังได้จัดทำ"เครื่องมือ"ที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้เอกสารนี้ อาทิ อภิธานศัพท์ และบัญชีวิสามันตนาม ประกอบไว้ตอนท้ายของหนังสือด้วย บัญชีวิสามันตนามนี้มีประโยชน์ต่อการศึกษาเรื่องระบบการเมืองการปกครองของอาหมอย่างมาก เพราะได้จำแนกนามที่ปรากฏในโบราณจ๊อออกตามสถานะ หรือ ตำแหน่ง อาทิ ชื่อเจ้า-เจ้าหลวง-เจ้าฟ้า เจ้าพรอง (Burgohain) ผู้กวาน(Phukhan) ผู้แก่(Bayua) ลงไปจนถึงระดับหัวชาว ทำให้สามารถเจาะจงดูเรื่องราวหรือบทบาทของผู้ที่มีส่วนในระบบการปกครองตำแหน่งต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์สมัยต่าง ๆ ของอาณาจักรอาหมได้โดยสะดวก

นอกเหนือจากที่กล่าวมา ตอนต้นของหนังสือยังมี แผนผังการปกครองและตำแหน่งต่าง ๆ ของขุนนางอาหม กับ แผนผังการจัดระบบไพร่ ที่ผู้แปลได้สรุปขึ้นจากเอกสารและหนังสือประวัติศาสตร์อาหมที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษหลายฉบับ

แม้แผนผังทั้งสองจะมีหมายเหตุกำกับว่า"ยังต้องมีการค้นคว้าในรายละเอียดต่อไป" แต่เท่าที่ปรากฏก็จัดว่าเป็นข้อมูลที่มีค่ามาก เราได้เห็นแผนผังการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจที่มี "เจ้าฟ้า" เป็นประมุข โดยมีขุนนางระดับสูงต่าง ๆ 6 ฝ่ายคือ สามเจ้าผู้ครองเมือง เจ้าหลวง เจ้าเมืองชายแดน ผู้แก่หลวง ผู้กวานหลวง และผู้กินเมือง ขึ้นตรงต่อเจ้าฟ้า ความสามารถในการอ่านภาษาอาหมทำให้เรณูถอดชื่อตำแหน่งต่าง ๆ ออกเป็นคำไทย ซึ่งช่วยให้เราเข้าใจความหมายและหน้าที่ปฏิบัติของตำแหน่งนั้น ๆ ได้ชัดเจนขึ้นกว่าเดิม ในแผนผังการจัดระบบไพร่ การถอดชื่อตำแหน่งผู้ควบคุมไพร่ระดับต่าง ๆ ออกเป็นคำไทย ทำให้เราเข้าใจได้ชัดเจนขึ้นเช่นกันว่าอาหมมีการจัดหมวดหมู่ไพร่แบบเดียวกับไทใหญ่นั้นเอง

หนังสือพงศาวดารอาหมนี้ จัดเป็นงานที่มีความละเอียดลุ่มลึก ข้อวินิจฉัยต่าง ๆ มีความชัดเจนหนักแน่น ข้อมูลใหม่ที่ได้จากงานชิ้นนี้ มีประโยชน์โดยตัวข้อมูลเอง และโดยที่จะช่วยปรับปรุง เสริมความเข้าใจในข้อมูลเก่า เพื่อที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดตกหล่นจากการอ่านภาษาตลอดจนการตีความคำหรือข้อความต่าง ๆ ที่เคยมีผู้ศึกษาไว้ก่อนหน้านี้ จัดเป็นเอกสารที่มีคุณูปการต่อการศึกษาเรื่องไทอาหมอย่างยิ่ง

2.1.2 ไทใหญ่

ลำดับที่	เอกสาร	ผู้แต่ง	ปี
1	Introductory Sketch of The History of The Shans in Upper Bume and Wester Yunnan	Elias	1876
2	Gazetteer of Upper Burma and The Shan States	Scott & Hardiman	1900
3	The Political Systems of Highland Burma Survey	Leach	1954
4	The Shan of Burma : An Ethnographic Survey	P. Saihoo	1959
5	Ethnic Groups in Mainland Southeast Asia	Lebar, Hickey & Musgrave	1964
6	ประวัติศาสตร์ไทใหญ่	นันทสิงห์	2540
7	พงศาวดารเมืองไท (เครือเมืองกูเมือง)	เจ้าพญาธรรมมาเต้	2540
8	ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่	จ้าว พง หยีน	2540

เอกสารชิ้นที่ 1 *Introductory Sketch of The History of The Shans in Upper Burma and Western Yunnan* โดย Ney Elias (1876) อีเลียสเป็นนักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษ ผลงานชิ้นนี้ของเขาดังเป็นงานชิ้นบุกเบิกสำหรับการรวบรวมรายละเอียดเกี่ยวกับรัฐไทใหญ่ จึงเป็นแหล่งอ้างอิงสำคัญสำหรับผู้ทำงานศึกษารุ่นต่อมา อีเลียสทำงานโดยจุดมุ่งหมายที่จะนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของประเทศซึ่งยังเป็นที่รู้จักและเข้าใจความเป็นมาน้อยมาก ในสายตาของชาวตะวันตก วิธีการของเขาก็คือ รวบรวมข้อมูลท้องถิ่นเท่าที่จะหาได้ ไม่ว่าจะเป็นตำนาน พงศาวดาร หรือ คำบอกเล่าจากผู้คน, ตรวจสอบกับเอกสารของพม่า และอัสสัม รวมทั้งนำข้อมูลหรือบันทึกจากการสำรวจของนักสำรวจอังกฤษมาพิจารณาประกอบ

เนื้อหาของงาน เป็นเรื่องราวของรัฐไทใหญ่จากพงศาวดารพื้นเมือง มีข้อมูลเกี่ยวกับกษัตริย์ และการครองราชย์ และได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์เมืองสำคัญ ๆ หลายเมืองโดยเฉพาะเมืองมว

แม้ว่าอีเลียสจะทำงานได้อย่างละเอียดปราณีต แต่งานของเขาก็มีข้อด้อยในเรื่องความแม่นยำชัดเจนของข้อมูล ด้วยเหตุที่อีเลียสไม่รู้ภาษาไทย จึงต้องอาศัยล่ามในการอ่านและแปลเอกสาร ข้อมูลบางส่วนผ่านการแปลถึงสองชั้น ทำให้เกิดความผิดพลาด หรือขาดตกบกพร่องไป ในส่วนของข้อมูลเกี่ยวกับระบบการปกครอง กล่าวได้ว่าไม่มีปรากฏอยู่โดยตรง เพราะเนื้อหาหลักของงานยึดถือตามพงศาวดารไทใหญ่ ซึ่งมักเน้นรายละเอียดอยู่ที่ผู้ปกครอง การย้ายเมือง

หลวง การแข่งขันอำนาจทั้งภายในเมืองและระหว่างเมือง อย่างไรก็ตาม งานชิ้นนี้ก็จัดเป็นงานสำคัญที่ควรจะต้องคำนึงถึงเมื่อจะศึกษาเกี่ยวกับไทใหญ่

เอกสารชิ้นที่ 2 *Gazetteer of Upper Burma and the Shan States* โดย J. George Scott และ J.P.Hardiman (1900) เป็นเอกสารสำคัญที่มีประโยชน์อย่างกว้างขวางต่อการศึกษเกี่ยวกับไทใหญ่ Scott ได้ใช้วิธีการศึกษาตามแบบฉบับของการศึกษายุคแรก ๆ ของชาวตะวันตก คือการเดินทางสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นการเดินทางสำรวจร่วมสมัยกันกับคณะสำรวจของ Pavie โดยคณะของชาวอังกฤษเดินทางสำรวจในเขตพม่าตอนบนขึ้นไปในรัฐฉาน ส่วนคณะฝรั่งเศสก็เดินทางตามแม่น้ำโขงขึ้นไป มีบันทึกว่าทั้งสองคณะได้พบกันที่สิบสองปันนาคด้วย

เอกสารนี้มี 5 เล่มชุด ฉบับที่กล่าวถึง อยู่ในส่วนของ 1 เล่ม 1 บทที่ 6 *The Shan States and The Tai* เนื้อหาว่าด้วยความรู้เกี่ยวกับรัฐชานครอบคลุมแง่มุมที่กว้างขวางมาก เริ่มจากการกล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ไท เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของคนไทและอาณาจักรไท จนถึงเมื่ออังกฤษเข้าปกครอง

ในส่วนของเนื้อหาเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองนั้น มีกล่าวถึงในส่วนที่ว่าด้วยการจัดการปกครองไทใหญ่โดยพม่า และโดยอังกฤษ แต่เรื่องของระบบการปกครองดั้งเดิมของชาวไทเองไม่มีกล่าวถึงโดยเฉพาะ อาจเป็นไปได้ที่ผู้เขียนพิจารณา รวมไปถึงเนื้อหาส่วนประวัติศาสตร์ ซึ่งก็จะเป็นปัญหาที่คล้ายคลึงกับงานของฮิลเลิส คือ ขาดพงศาวดารเป็นแนวทางการอธิบายประวัติศาสตร์ และเมื่อพงศาวดารไทใหญ่ให้น้ำหนักเฉพาะกับเรื่องผู้ปกครอง การย้ายเมืองหลวงและการแข่งขันอำนาจ ระบบการเมืองการปกครองจึงถูกบันทึกและกล่าวถึงแต่เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเหล่านี้

ถึงกระนั้นก็ตาม หนังสือชุด *Gazetteer of Upper Burma and the Shan States* นี้ ก็ยังคงเป็นงานอ้างอิงชิ้นสำคัญมากชิ้นหนึ่ง โดยที่รวบรวมข้อมูลความรู้เกี่ยวกับไทใหญ่รัฐฉานไว้อย่างสมบูรณ์ และอย่างเป็นระบบระเบียบยิ่ง

เอกสารชิ้นที่ 3 *The Political Systems of Highland Burma* โดย Edmund Leach (1954) ลีช เป็นนักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษ ที่ได้เข้าไปศึกษาและทำงานภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลในรัฐฉานของพม่า แนวทางการทำงานของเขาได้แก่การศึกษาการผสมผสานทางชาติพันธุ์ โดยมีประเด็นสมมุติฐานว่า ลักษณะทางชาติพันธุ์ได้แก่สถานภาพทางสังคมภายใต้ระบบนิเวศน์แบบหนึ่ง มากกว่าที่จะแสดงออกด้วยภาษาพูดเป็นเรื่องสำคัญ

ลีชได้ศึกษาการผสมผสานและเปลี่ยนแปลงทางชาติพันธุ์ระหว่างไทใหญ่และคะฉิ่นในรัฐฉาน จนกระทั่งสามารถสามารถอธิบายกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของคนสองกลุ่มนี้ได้ อย่างแจ่มชัด เนื่องจากงานศึกษาของลีช กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคม จึงมีข้อมูลส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับระบบต่างๆของสังคม อาทิ การปกครอง ชนชั้น และความสัมพันธ์ระหว่างกัน อย่างไรก็ตาม ข้อมูลของลีชมีลักษณะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับจะนำไปสู่การเสนอและสนับสนุน

ประเด็นวิเคราะห์หลักของเขา ประกอบกับอุปสรรคบางประการที่ทำให้ต้องใช้ข้อมูลจากเอกสารเป็นหลักแทนข้อมูลภาคสนามที่ทำงานมา ข้อมูลเรื่องระบบการเมืองการปกครองของเขา จึงไม่ใช่สิ่งที่จะนำมาใช้เป็นข้อมูลสำคัญ แต่งานของลิสจะเป็นประโยชน์ในเรื่องของประเด็นคิดเป็นสำคัญ

เอกสารชิ้นที่ 4 THE SHAN OF BURMA : AN ETHNOGRAPHIC SURVEY (1959) โดย P. Sahoo (พิทยา สายหู) เอกสารชิ้นนี้เป็นวิทยานิพนธ์เพื่อปริญญา B. Litt. ของมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด ในปี ค.ศ. 1959

วัตถุประสงค์ของงานคือ การศึกษาเกี่ยวกับชาวไทใหญ่เพื่อเข้าใจถึง "สถาบัน" ที่เป็นกรอบของ Social Life ตลอดจนความคิดความเชื่อที่เป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ทางสังคมไทใหญ่ อาทิ การจัดองค์กรทางสังคม ครอบครัว เครือญาติ กฎระเบียบของสังคม และระบบความเชื่อทางศาสนา

ผู้วิจัยได้ตอบคำถามเรื่องประเด็นที่ตั้งไว้ ด้วยการอธิบายถึงสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองไว้อย่างละเอียด ข้อมูลดังกล่าวอยู่ในบทที่ 4 ว่าด้วยการจัดองค์กรทางการเมือง (Political Organization) ซึ่งกล่าวถึงเรื่องต่างๆ คือ

- หน่วยทางการเมือง สำหรับไทใหญ่ หน่วยทางการเมืองที่ใหญ่ที่สุดได้แก่ "เมือง" ซึ่งแต่ละเมืองต่างมี "เจ้าฟ้า" ปกครองเป็นอิสระ พทยาได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ "เมือง" ระบบเมือง และการจัดการปกครองไว้ด้วย

- คณะผู้ปกครอง (Government) มีข้อมูลเรื่องระบบปกครอง ที่ให้รายละเอียดถึงโครงสร้างและลำดับขั้นในการปกครองอย่างแจ่มแจ้ง โดยยกเอาระบบการปกครองของเมืองเชียงตุงมาเป็นตัวอย่าง

- สถานภาพของเจ้าฟ้า ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของเจ้าฟ้านำไปสู่เรื่องของการจัดช่วงชั้นทางสังคม พทยาอธิบายสังคมไทใหญ่ว่าประกอบด้วย ชนชั้นสูง ซึ่งได้แก่ ราชวงศ์และเครือญาติของเจ้าฟ้า กับสามัญชน ซึ่งได้แก่ ชาวบ้านและชาวไร่ชาวนาทั่วไป คนทั้งสองกลุ่มนี้ จะแตกต่างกันโดยกฎของพฤติกรรมทางสังคม และการปฏิบัติ

- การจัดการที่ดิน หัวข้อนี้นับว่าสำคัญในการศึกษาเรื่องระบบการปกครองของชาวไท เพราะในสังคมที่ปกครองโดยระบบศักดินาเช่นสังคมของชาวไท จะอาศัยการแบ่งปันทรัพยากรที่ดินเป็นเกณฑ์การจัดช่วงชั้นทางสังคมตลอดจนกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกันด้วย

- กฎระเบียบ กล่าวถึง เจ้าฟ้า ว่าเป็นผู้กำหนดกฎหมายและการตัดสินคดีความต่างๆ โดยอิงพระธรรมศาสตร์เป็นเกณฑ์ กับมีกรณีความผิดต่างๆ ให้เป็นตัวอย่างด้วย

งานของพทยาชิ้นนี้นับเป็นการศึกษาและอธิบายองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการปกครองของไทใหญ่ที่เป็นระบบระเบียบมากที่สุดชิ้นหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ปัญหาเรื่องความจำกัดของข้อมูลได้ปรากฏให้เห็น ด้วยเหตุที่งานชิ้นนี้ศึกษาจากข้อมูลเอกสารเป็นหลัก การอธิบายถึงสิ่งใด ๆ ก็ตามจึงจำกัดอยู่ในขอบเขตของข้อมูลที่มีอยู่ อาทิ ตัวอย่างของโครงสร้างระบบการปกครอง "เมือง" ได้ยกเมืองเชียงตุงมาเป็นตัวอย่าง ด้วยเหตุที่มีข้อมูลบันทึกไว้ครบถ้วนชัดเจนอยู่เพียงแห่งเดียว

เอกสารชิ้นที่ 5 *Ethnic Groups in Mainland Southeast Asia* โดย Lebar, Hickley and Musgraue (1964) เป็นเอกสารภาษาอังกฤษชิ้นที่มีข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สมบูรณ์ที่สุดชิ้นหนึ่ง คณะผู้เขียนซึ่งเป็นกลุ่มนักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ทำการประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับแต่ละชาติพันธุ์จากแหล่งเอกสารทั้งภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และจีน นอกจากกล่าวถึงคุณลักษณะของแต่ละชาติพันธุ์ในด้านเครือญาติ ครอบครัวและการแต่งงาน ความเชื่อ ศาสนา และภาษา ทั้งยังมีการบรรยายถึงการจัดระเบียบทางสังคมและการเมืองของทุกชาติพันธุ์ด้วย

สำหรับข้อมูลว่าด้วยกลุ่มไทใหญ่ มีการปกครองเป็นรัฐ ซึ่งมีเจ้าฟ้าปกครอง แต่ละรัฐมีเมืองซึ่งมีพื้นที่ครอบคลุมบริเวณที่ราบหุบเขาหรือลุ่มแม่น้ำเมืองหนึ่งมีความกว้างประมาณ 15 - 20 ไมล์ แบ่งชนชั้นออกเป็นผู้อุปการและสามัญชนในเมืองที่เป็นศูนย์กลางของอาณาจักร เจ้าฟ้าจะมีราชสำนักที่มีแบบแผนระดับสูง การสืบทอดตำแหน่งเป็นไปตามสายโลหิต ราชสำนักของไทใหญ่เป็นปึกแผ่นตั้งแต่ คริสตศตวรรษที่ 16 โดยอยู่ภายใต้อำนาจของอาณาจักรจีนหรือหม่าอย่างใดอย่างหนึ่ง ในช่วงที่อังกฤษเข้าปกครองพม่า รัฐไทใหญ่ประกอบด้วย 15 รัฐ รัฐที่ใหญ่กว่าเพื่อนได้แก่ แสนหวิ (Hsenwi), เมืองมิต (Mongmit), ตองเบ็ง (Townspeng), และ สิปโป (Hsipaw) รัฐเชียงตุงก็เป็นศูนย์กลางสำคัญแต่อยู่ห่างจากพม่าและใกล้ชิดไทยมากกว่า แต่ละรัฐจะมีเมืองหลวงซึ่งมักเป็นชื่อเดียวกับชื่อรัฐและเมืองอื่น ๆ รัฐแสนหวิมีเมืองในปกครอง 49 เมือง บางครั้งจะมีการสู้รบระหว่างเมืองต่าง ๆ มีการแย่งชิงอำนาจระหว่างลูก ๆ ของเจ้าฟ้าที่เกิดจากการดาคนละคนกัน

เนื่องจากผู้เขียนใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากงานของนักเขียนรุ่นก่อนเช่น Elias, Scott and Hardiman เป็นสำคัญจึงมีข้อมูลไม่ละเอียดนัก หากแต่ได้มีความพยายามจะจำแนกข้อมูลเกี่ยวกับระบบการปกครองให้ชัดเจนมากกว่าเดิม จึงทำให้เอกสารนี้มีประโยชน์

ในช่วงปี 2540 คณะวิจัยเรื่องชนชาติไทโดยการนำของจักรทิพย์ นาดสุภา ได้ผลิตเอกสารเกี่ยวกับไทใหญ่โดยการแปลหรือปริวรรตจากภาษาไทใหญ่และภาษาจีนจำนวน 3 ชิ้นด้วยกัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

เอกสารชิ้นที่ 6 ประวัติศาสตร์ไทใหญ่ โดย นันทสิงห์ สมปอง โตคุมแก่น และ จักรทิพย์ นาดสุภา แปลจากภาษาไทใหญ่ (2540)

นันทสิงห์ผู้แต่งหนังสือฉบับนี้ ได้ให้คำจำกัดความ"ไทใหญ่"ที่กล่าวถึงในเนื้อเรื่องไว้ว่า คือชาวไทกลุ่มที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ระหว่างแม่น้ำเกีว(อิรวดี)กับแม่น้ำคง(สาละวิน) ซึ่งเป็นเพียงกลุ่มหนึ่งที่อยู่ตอนกลางของบริเวณตั้งหลักแหล่งของชาวไทใหญ่ทั้งหมดเท่านั้น หนังสือเล่มนี้จึงมีชื่อในภาษาไทว่า "พื้นไทตอนกลาง"

เนื้อหาของหนังสือว่าด้วยประวัติศาสตร์อาณาจักรมวหลวง หรือ เมืองหมอกขาวมวหลวงโกสัมพี เริ่มที่สมัยของเสือน่านฟ้า (ขุนยี่ขางคำ) ซึ่งมีราชธานีที่เมิงแจ้ล้าน ความรุ่งเรืองแผ่ขยายอิทธิพลของเมืองมวหลวงโดยเสือน่านฟ้าและเจ้าขุนสามหลวงอนุชา ไปยังจีน อัสสัมและ

พม่า จากนั้นก็กล่าวถึงยุคสมัยกษัตริย์ ที่สืบต่อจากเสือข่านฟ้ามาเรื่อย ๆ ช่วงเวลาครอบคลุมตั้งแต่ปลาย คศ.13 - กลาง คศ.20 จนถึงสุดท้ายของอำนาจปกครองเจ้าฟ้า เมื่อสละอำนาจการปกครอง ในปี 1959 เป็นส่วนหนึ่งของประเทศพม่า

คุณค่าของเอกสารเล่มนี้ อยู่ที่เป็นการงานประวัติศาสตร์ โดยชาวไทใหญ่เป็นผู้เขียนเอง โดยรวบรวมจากหนังสือประวัติไทเล่มต่าง ๆ ซึ่งเป็นเอกสารท้องถิ่นจำพวก “พื้นเมือง” คล้ายพงศาวดาร ที่บันทึกคัดลอกเก็บรักษาสืบต่อกันมา ความน่าสนใจในแง่ของการรับรู้ทางประวัติศาสตร์ของชาวไทใหญ่เอง เราไม่อาจยืนยันได้เป็นที่แน่นอน

เอกสารนี้ได้มุ่งกล่าวถึงระบบการเมืองการปกครองโดยตรง แต่การบันทึกประวัติศาสตร์ในลักษณะพงศาวดาร ยึดรัชสมัยผู้ปกครองเป็นหลัก ย่อมมีข้อมูลที่ว่าด้วยการเมืองทั้งภายในเมืองและระหว่างเมือง ตลอดจนกับรัฐหรืออาณาจักรอื่นปรากฏอยู่

เราได้ทราบเรื่องราวเกี่ยวกับการปกครองแบบเมืองของไทใหญ่ ที่แต่ละเมืองมีเจ้าฟ้ามีอำนาจปกครองตนเองโดยอิสระ มีกลุ่มเมืองเล็กๆ ในอาณัติ เห็นการที่ผู้ปกครองเมืองใหญ่บางเมืองตั้งตนเข้มแข็งขึ้น รวบรวมเมืองอื่น ๆ ไว้ใต้อำนาจ เห็นการที่เมืองเล็กกว่ายอมรับอำนาจเมืองใหญ่ด้วยการส่งบรรณาการ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเมืองโดยการแต่งงาน เห็นอิทธิพลของเมืองจีนและพม่าที่แผ่มาครอบคลุมในพื้นที่ไทใหญ่ เห็นความสำคัญเรื่องเชื้อสายกษัตริย์ในการสืบตำแหน่ง เห็นความเปลี่ยนแปลงยึดหยุ่นของการรวมตัวกันในหมู่เมืองต่าง ๆ ในลักษณะเมืองสวามิภักดิ์

ในส่วนรายละเอียดเรื่องโครงสร้างการปกครอง ไม่เห็นข้อมูลที่ชัดเจนนัก นอกจากชื่อดำแหน่งเสนาอำมาตย์ ที่ปรากฏอยู่ในยุคต่าง ๆ หลายคนมีบทบาทจนถูกบันทึกไว้ เช่น เจ้าเมืองกินเมือง พรองเมือง เป็นต้น แต่ก็ไม่มีรายละเอียด ลำดับชั้น อำนาจหน้าที่ของตำแหน่งเหล่านั้นชัดเจนนัก

อนึ่ง ในการแปลเอกสารฉบับนี้ ได้ผ่านวินิจฉัยบางประการจากผู้แปล ซึ่งมีผลให้เอกสารแตกต่างไปจากต้นฉบับเดิม อาทิ การตัดทอนความบางตอนที่ยังต้องการการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงหรือถูกข้อเท็จจริงอื่นมาโต้แย้งลบล้างไปแล้วบ้างออกไป กับมีการทำเชิงอรรถเพื่อขยายความและเพื่อแสดงข้อคลาดเคลื่อนกับหนังสือเล่มอื่น เหล่านี้ในแง่ของการใช้นับว่าสะดวกขึ้น แต่ผู้ใช้จะไม่ได้เห็นเอกสารในลักษณะดั้งเดิม

เอกสารชิ้นที่ 7 พงศาวดารเมืองไท (เครือเมืองกูเมือง) 2540 แต่งโดยเจ้าพญาธรรมาเต้ แปลเรียบเรียงเป็นจีนโดย กง ชู เจิ้น และแปลเรียบเรียงจากจีนเป็นไทยโดย จ้าว หง หยิ่น และสมพงศ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์

ต้นฉบับของเอกสารนี้ เป็นภาษาไทใหญ่ ผู้แต่งเป็นภิกษุชาวไทใหญ่ แต่งไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2321 มีการพิมพ์ฉบับแปลภาษาจีนในปี พ.ศ. 2533

ในส่วนคำนำของผู้แปลและเรียบเรียง ได้สรุปเนื้อหาของเอกสารไว้ได้อย่างกระชับและชัดเจน กล่าวคือ

“... เป็นหนังสือแปลที่ให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของราชวงศ์เจ้าฟ้าในอาณาจักรปกครองของอาณาจักรมณฑลหลวงเดิมและประวัติเจ้าฟ้าของเมืองต่างๆ ตลอดจนการทำสงครามระหว่างไทใหญ่กับจีน หรือไทใหญ่กับพม่า จนถึงวาระสุดท้ายที่เมืองไทต่างๆ ต้องถูกแบ่งแยกออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า และอีกส่วนเป็นของจีน ...” (หน้า 1)

เอกสารฉบับนี้มีข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจอยู่มาก แต่สิ่งที่น่าสนใจยิ่งกว่าคือเชิงอรรถ ซึ่งหยาง หย่ง เซิน นักวิชาการจีนทำประกอบไว้ โดยค้นคว้า สอบทานข้อมูลที่ปรากฏในพงศาวดารเมืองไท กับเอกสารประวัติศาสตร์ของจีน พม่า และของตะวันตก หลายเรื่องอธิบายได้ชัดเจน หลายเรื่องมีข้อโต้แย้งแสดงความคิดเห็นที่ต่างไป ในลักษณะของการมองแง่มุมที่แตกต่างกันของแต่ละฝ่าย บางสิ่งบางอย่างที่ปรากฏในเชิงอรรถให้ข้อมูลที่ตรงและเป็นประโยชน์กว่าเนื้อความเสียอีก

การตรวจสอบกับเอกสารอื่นเท่ากับเป็นการรองความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น สำหรับเอกสารซึ่งเราไม่อาจแน่ใจความแม่นยำได้ อย่างน้อยการที่มีหลักฐานจาก 2 แหล่งขึ้นไปยืนยันตรงกันก็น่าจะทำให้เอกสารนั้นมีน้ำหนักมากขึ้น

เอกสารชิ้นที่ 8 “ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่” โดย จ้าว หง หยิน (Zhao Hong Yun) เป็นเอกสารภาษาไทยประกอบการสัมมนาของ สำนักเศรษฐศาสตร์การเมืองแนวประวัติศาสตร์ เมื่อวันที่ 7-9 มิถุนายน 2540 ที่เชียงใหม่

จ้าว หง หยิน เป็นนักวิชาการชาวจีนแห่ง Yunnan Nationalities Research Institute มีผลงานการศึกษาเรื่องชาวไทหลายชิ้น รวมทั้งเป็นผู้ร่วมแปลเอกสารพงศาวดารเมืองไท (เครือเมืองกูเมือง) ที่กล่าวถึงก่อนหน้านี้แล้ว

ในบทความชิ้นนี้ จ้าว หง หยิน ได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่ โดยศึกษาจากเอกสารหลักฐานของจีน นักวิชาการจีนนั้นเห็นพ้องต้องกันว่า ชนชาติไทสืบมาจากชนเผ่าเยว่ ที่มีหลักแหล่งกระจายอยู่ในภาคใต้ของจีน ส่วนคำว่า “ไท” ที่ใช้หมายความถึงชนชาติไทนั้น ปรากฏในเอกสารจีนครั้งแรกสมัยราชวงศ์ฉิง หมายถึงคนไทกลุ่มที่กระจายอยู่ในบริเวณใต้คง ชื่อเหมามาของจีนและรัฐฉานและกะฉิ่นของพม่าปัจจุบัน

บทความได้กล่าวถึงอาณาจักรมณฑลหลวง หรือโกจ๋ำปี้ (โกสัมพี) ที่ชาวไทสถาปนาขึ้นในศตวรรษที่ 10 มีเจ้าล้านเป็นราชธานี ในยุคของเสี้ยวซ่านฟ้า อาณาจักรมณฑลหลวงได้แผ่ขยายอำนาจออกไปอย่างกว้างขวาง และมีการติดต่อสัมพันธ์กับราชสำนักจีน จนถึงปลายศตวรรษที่ 14 เกิดความวุ่นวายทางการเมืองขึ้นภายในอาณาจักร จีน(ราชวงศ์หมิง)จึงจัดแบ่งอาณาจักรมณฑลหลวงออกเป็นเมืองๆ แต่งตั้งเจ้าฟ้าหอคำขึ้นปกครองเป็นอิสระจากเมืองมณฑล หลังจากนั้นไม่นาน เสือหม่มฟ้า กษัตริย์มณฑลหลวง ได้รวบรวมกอบกู้อาณาจักรขึ้นเป็นอันเดียวกันอีกครั้ง ทำให้จีนยกเลิกกำลังมาปราบปรามครั้งใหญ่ติดต่อกันถึง 3 ครั้ง จนอาณาจักรมณฑลหลวงล่มสลาย อาณาจักรถูกจัดแบ่งเป็นเมืองๆ มีเจ้าฟ้าปกครองขึ้นกับราชวงศ์หมิง เรียกกันว่า สิบหอคำเจ้าฟ้าใต้คง

จ้าว หง หยิน ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปกครองแบบ“หอคำ” ในเขตใต้คง ซึ่งใช้ระบบดังกล่าวมาจนกระทั่งเปลี่ยนแปลงการปกครองในจีน ปี ค.ศ.1949 รวมทั้งเรื่องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจและยศศักดิ์ของเจ้าฟ้าจากระบบเดิมของมณฑลหลวงมาเป็นแบบของราชวงศ์หมิง

นอกจากนี้ ยังมีข้อมูลเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมของชาวไทเมกที่มีประโยชน์ต่อการศึกษา ระบบการเมืองการปกครองอีกหลายเรื่อง อาทิ ระบบการปกครอง ที่ใช้หลักฐานจากบันทึก หม่า เเคอโปโร (มาร์โคโปโล) ประกอบ ยืนยันว่า ชาวไทเรียกประมุขของตนว่า “เจ้า” ทั้งยังให้ชื่อตำแหน่งข้าราชการและอำนาจหน้าที่ด้วย กับยังได้ข้อมูลเรื่องระบบและตำแหน่งการควบคุมกำลังคน และศักดินาของตำแหน่งต่างๆด้วย

ข้อมูลในหัวข้อจริยธรรม แสดงถึงการแบ่งชนชั้น และความสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งจากข้อมูลที่ปรากฏ ผู้แต่งสันนิษฐานว่าอาณาจักรมณฑลหลวงอาจเป็นระบบสังคมศักดินาอย่างสมบูรณ์แล้ว ส่วนข้อมูลเรื่องการแต่งงาน กฎหมายและการลงโทษ ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบของสังคมบ้างแม้จะไม่ละเอียดชัดเจนนัก

บทความนี้ จัดเป็นบทความที่สรุปภาพสังคมและวัฒนธรรมของอาณาจักรมณฑลหลวงของไทใหญ่ไว้อย่างค่อนข้างกระชับ แต่ก็ให้ความรู้ดี การเรียบเรียงข้อมูล แบ่งเป็นหัวข้อย่อยๆ เนื้อหาสั้นๆ และมีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาระบบการเมืองการปกครองไทใหญ่ที่ดี

2.1.3 ไทลื้อ

ลำดับที่	เอกสาร	ผู้แต่ง	ปี
1	ไทยสิบสองปันนา	บุญช่วย ศรีสวัสดิ์	2497
2	ชนชาติไท	คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทย	2530
3	ระบบศักดินาของสิบสองปันนา	เจียแนจอง	2532
4	วัฒนธรรมข้าวและการจัดระเบียบสังคม : ศึกษากรณีไทลื้อเมืองเชียงรุ่งสิบสองพันนาในอดีต	เจียแนจอง	ม.ป.ป.
5	ห้าเมืองวันตก หกเมืองวันออกของ	รัตนพร เศรษฐกุล	2539
6	Ethnic Groups in Mainland Southeast Asia	Leber, Hicky & Musgrave	1964
7	Ethnic-Political adaptation and ethnic change of the Sipsong Panna Dai : An ethno-historical analysis	Hsieh	1989

เอกสารชิ้นที่ 1 ไทยสิบสองปันนา และ ลื้อ คนไทยในประเทศจีน โดยบุญช่วย ศรีสวัสดิ์ เป็นหนังสือ 2 เล่มชุด ว่าด้วยเรื่องของชาวไทลื้อในแคว้นสิบสองปันนา ในลักษณะงานเขียนเชิงสารคดี ที่บันทึกเรื่องราว แง่มุมต่าง ๆ ของไทลื้อไว้ได้ละเอียดลอออย่างยิ่ง และจัดเป็นเอกสารภาษาไทยว่าด้วยไทลื้ออย่างละเอียดชิ้นแรก

ด้วยข้อมูลที่ผู้เขียนระบุว่า "...อาศัยการพบเห็นและการไต่ถามบอกเล่า จากชาวไทลื้อที่รู้จักคุ้นเคย มากกว่าการค้นคว้าคัดลอกเอามาจากหนังสือเอกสาร..." (น.พ.) จึงอาจกล่าวได้ว่าหนังสือนี้คล้ายกับบันทึกการทำงานภาคสนามที่อาศัยการสังเกตและสัมภาษณ์คนในพื้นที่ โดยมีช่วงเวลาการเก็บข้อมูลอยู่ระหว่างปี พ.ศ. 2497 - 2498 หนังสือทั้ง 2 มีเนื้อหาที่จบลงในตัว โดยแบ่งเป็นหัวข้อย่อยในแต่ละเรื่อง หนังสือเล่มแรกคือ ไทยสิบสองปันนา กล่าวถึงการเมือง การปกครอง สถานที่และผลผลิตสินค้าสำคัญของปันนาหรือเมืองใหญ่ ๆ จบลงที่ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทลื้อ ส่วนเล่มที่ 2 ลื้อ คนไทยในประเทศจีน เป็นข้อมูลเรื่องประเพณี พิธีกรรม วรรณกรรม และการละเล่น

ข้อมูลเกี่ยวกับการปกครองรวมอยู่ในเล่ม 1 ในชื่อหัวข้อ ขนบเจ้าฟ้าพญาเมือง สมเด็จพะเป็นเจ้ากษัตริย์แห่งสิบสองปันนา การปกครองฝ่ายไตลื้อ นาประจำตำแหน่ง ซี่มาเข้าบ้านผ่านเมิง เจ้าจอมท้าวพญาตนแปนใหญ่ สุมไฟไต้ฟ้า ก่ายห้างเพนอดิน และอาณาจักรแห่งความกลัว ซึ่งให้รายละเอียดเกี่ยวกับกษัตริย์และราชวงศ์ ระบบการปกครอง สิทธิและผลประโยชน์ของผู้ปกครองจากระบบนาประจำตำแหน่งและอื่น ๆ รวมไปถึงกฎหมายของสิบสองปันนา

บุญช่วยได้อธิบายว่าอาณาจักรสิบสองปันนาประกอบด้วยเมืองใหญ่ 5 เมืองทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำโขง และเมืองใหญ่อีก 6 เมืองทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขง จึงรวมเรียกว่า "ห้าเมืองวันตก หกเมืองวันออก" เมื่อนับเมืองเชียงรุ่งซึ่งเป็นเมืองหลวงแล้วก็รวมได้สิบสองเมืองพอดี การปกครองของไทลื้ออยู่ใน **ขนบเจ้าฟ้าพญาเมือง** เจ้าฟ้าผู้ครองเมืองต่าง ๆ ล้วนเป็นราชวงศ์ของกษัตริย์เมืองเชียงรุ่ง และมีความสัมพันธ์กับเจ้าฟ้าแห่งเชียงตุงอย่างใกล้ชิด ไทลื้อเรียกพระเจ้าแผ่นดินว่า **เจ้าหม่อม** อาณาจักรเชียงรุ่งมีพระเจ้าแผ่นดินสืบต่อมา 43 รัชกาล บุญช่วยได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับตำแหน่งขุนนางต่าง ๆ ในราชสำนักเชียงรุ่ง ตำแหน่งขุนนางที่ปกครองท้องถิ่น ตลอดจนฝ่ายปราบปรามที่เรียกว่า **พญาเจิงหาญ** ทำหน้าที่เหมือนตำรวจ การได้สิทธิทำกินในที่ดินของตำแหน่งต่าง ๆ การส่งส่วยเป็นค่าเช่านาของสามัญชนและการเสียภาษี อย่างไรก็ตามการปกครองนี้อยู่ภายใต้การปกครองของฝ่ายจีนฮ่ออีกทอดหนึ่ง จีนเรียกอาณาจักรเชียงรุ่งว่า **เชียงรุ่งแสนหวี**

ชาวไทลื้อมีกฎหมายของตนเองเรียกว่า **อาชญา** มีบทลงโทษและมีคุกตาราง โทษบางอย่างก็ใช้ปรับไหม บางอย่างก็มีการลงโทษ

งานชิ้นนี้เขียนในเชิงพรรณนา ไม่มีการวิเคราะห์ อ้างอิง ใช้วิธีบรรยายอย่างแจ่มแจ้งด้วยภาษาเข้าใจง่าย มีภาพถ่ายและภาพลายเส้นประกอบ จึงเป็นลักษณะของการบรรยายหรือเรียบเรียงข้อมูล เล่าไปเรื่อย ๆ

คุณค่าของงานชุดนี้ อยู่ที่ เป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับไทลื้อในสิบสองปันนาที่อุดมที่สุดในกระบวนการหนังสือภาษาไทย โดยได้แยกแยะหมวดหมู่ไว้เป็นหัวข้อที่ชัดเจน สะดวกแก่การค้นคว้า หรือนำมาใช้ ผู้เขียนแสดงความพยายามที่จะถ่ายทอดสิ่งที่ได้พบเห็นหรือได้รับคำบอกเล่าออกมาครบครันและตรงไปตรงมาที่สุด โดยเฉพาะพวกชื่อ หรือสำเนียงการพูดต่าง ๆ

ข้อมูลด้านการปกครอง แสดงให้เห็นว่าเป็นเอกสารที่มีความลุ่มลึก เข้าใจในลักษณะเด่นของการปกครองไทลื้อ ว่าจะต้องพูดถึงการเมืองการปกครองประเด็นอะไรบ้าง เช่นนอกจากกล่าวถึงกษัตริย์ โครงสร้างการปกครอง ก็ให้ข้อมูลเรื่องนาประจำตำแหน่ง ซึ่งเป็นหัวใจของระบบการปกครองสิบสองปันนา ข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือ ถูกต้องตรงกับความเป็นจริง ถูกนำไปอ้างอิงในงานวิชาการต่าง ๆ ด้วย

เอกสารชิ้นที่ 2 คือ หนังสือเรื่องชนชาติไท คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทย เกี่ยวกับจีนในเอกสารภาษาจีนของสำนักนายกรัฐมนตรีได้แปลหนังสือเรื่องชนชาติไทยของเจาสิงจางและเจาหยวนซิง ในปี 2530 มีข้อมูลว่าด้วยระบบการเมืองการปกครองในยุคศักดินาของไทลื้อสิบสองปันนา กล่าวถึงระบบที่ดิน ระบบศักดินา ระบบการแบ่งชนชั้น ระบบการเมือง และกฎหมายและการทหาร ของอาณาจักรสิบสองพันนา ข้อมูลไม่เก่ามากนักแต่มีรายละเอียดเกี่ยวกับระบบการปกครองช่วงก่อนและหลังจากการที่มีการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ครอบคลุมมาก นับเป็นเอกสารภาษาไทยที่ละเอียดที่สุดเกี่ยวกับระบบการปกครองของไทลื้อจากแหล่งข้อมูลของจีน

เอกสารชิ้นที่ 3 “ระบบศักดินาของสิบสองพันนา” โดย เจียแชนจอง เป็นเอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง คนไทนอกประเทศ : พรมแดนความรู้ จัดโดยสมาคมประวัติศาสตร์ เมื่อปี 2532 บทความนี้เป็นเอกสารภาษาไทยที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับระบบศักดินาได้อย่างสมบูรณ์ และได้อธิบายระบบการปกครองของไทลื้อ ซึ่งบริหารราชการแผ่นดินส่วนกลางในรูป *สนามใน* และส่วนท้องถิ่นในรูป *สนามนอก* การกำหนดศักดินาหรือ *บาทนา* ให้แก่ตำแหน่งต่าง ๆ การมีระบบ *พ่อสาม* เพื่อเชื่อมโยงราชสำนักกับท้าวขุนและประชาชน ระบบ *ไพร่เมือง* ที่ทำหน้าที่ผลิต โดยการ *เข็ดนาพาเอียก* อันได้แก่การเกณฑ์แรงงาน เจ้าแผ่นดินเชียงรุ่งได้รับการแต่งตั้งจากราชสำนักจีนเป็น “เจ้าแสนหวีเชียงรุ่ง” แปลตรงตัวว่า “ราชทูตเกลี้ยกล่อมประจำเชียงรุ่ง” (คำว่าแสนหวีแปลว่าเกลี้ยกล่อม) บทความนี้มีรายละเอียดที่น่าสนใจและนำเสนออย่างเป็นระบบจัดว่าเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเรื่องการปกครองของไทลื้ออย่างมากชิ้นหนึ่ง

เอกสารชิ้นที่ 4 เป็นของผู้เขียนคนเดียวกันคือ เอกสารเรื่อง วัฒนธรรมข้าวและการจัดระเบียบสังคม : ศึกษากรณีไทลื้อเมืองเชียงรุ่งสิบสองพันนาในอดีต โดย ยรรยง จิระนคร (เจียแชนจอง) มปป. ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับระบอบที่ดินกับการจัดระเบียบทางสังคมด้านการปกครองของชาวไทลื้อที่สิบสองพันนา ระบบการถือครองที่ดินที่ชาวไทลื้อใช้คือทำเนียบฐานะข้าว *บาทนา* เชียงรุ่ง หมายถึงทำเนียบศักดินานั้นเอง ทำเนียบข้าว *บาทนา* ของเชียงรุ่งแบ่งท้าวขุน

อำมาตย์เป็น 5 ระดับ ได้แก่ นายฮ้อยด่าง นาชาวหลวง นาชาว นาสิบและนาห้าหรือนาสิบน้อย แต่ละระดับจะมีบทบาทลดหลั่นกันลงไป ตลอดจนมีตำแหน่งหน้าที่และได้รับสิ่งตอบแทนอื่น ๆ (นอกเหนือจากที่นา) ตามตำแหน่ง เอกสารนี้ได้ให้รายละเอียดซึ่งมีอยู่ในเอกสารที่เจ้าหลวงนาช้างบอกเล่าเป็นภาษาไทยและจะผู้แปลเป็นภาษาจีนในปี 1955 ผู้เขียนได้วิเคราะห์ข้อมูลว่าด้วยการถือครองนา การให้เช่าและการเช่านาของไพร่เชียงรุ่ง และข้อมูลเกี่ยวกับการเกณฑ์แรงงานที่เรียกว่าภระเวียก “การเมือง” “การเจ้านาย” และการออกเสียอื่น ๆ ของไทย อย่างเป็นระบบ มีการวิเคราะห์สถานภาพของคนกลุ่มต่าง ๆ ตลอดจนเปรียบเทียบระบบการถือครองที่ดินของไทยกับไทลื้อกับไทขาว-ไทดำ ไทเหนือและไทใหญ่ นอกจากนั้นผู้เขียนยังได้วิเคราะห์ว่า ระบบการจัดการที่ดินของไทยกลุ่มต่าง ๆ นี้คล้ายกับของจ้วงโบราณ ซึ่งระบุไว้ว่า “นาแบ่งให้ราษฎรตามจำนวนคน ชื่อชายไม่ได้” ที่นาของจ้วงจะแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ และเรียกชื่อตามลักษณะของงาน เอกสารชิ้นนี้เป็นบทวิเคราะห์ที่ละเอียดที่สุดชิ้นหนึ่งที่เขียนโดยนักวิชาการชาวจีน และมีประโยชน์ตรงการพยายามอธิบายที่มาของรูปแบบการจัดการที่ดินของไทยลื้อว่าได้รับอิทธิพลมาจากจ้วง

เอกสารชิ้นที่ 5 หัวเมืองวันตก หกเมืองวันออกของ สิบสองปันนา ก่อนเปลี่ยนแปลง การปกครอง ค.ศ. 1950 (2537) โดย รัตนพร เศรษฐกุล เป็นบทความขนาดยาวในหนังสือ การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท ว่าด้วยการปกครองของสิบสองปันนาโดยตรง

รัตนพรได้ชี้ให้เห็นว่าสิบสองปันนานั้นมีลักษณะเฉพาะทางการเมืองการปกครองและสังคม ซึ่งได้มีใช้สืบเนื่องมาจนกระทั่งเกิดเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศจีนในปี ค.ศ. 1950

ลักษณะเฉพาะที่ว่ามีได้แก่ การจัดหมวดหมู่เมืองในปกครองเข้าเป็น “ปันนา” แต่ละปันนามีเมืองใหญ่คอยควบคุมเมืองอื่น ๆ เมืองใหญ่หรือ “เก้าปันนา” เหล่านี้ ล้วนตั้งอยู่บนสองฟากฝั่งแม่น้ำโขง จึงเป็นที่มาของ “หัวเมืองวันตก หกเมืองวันออกของ”

ลักษณะการปกครองของสิบสองปันนาเป็นแบบกระจายอำนาจ แต่ละเมืองมีอำนาจปกครองภายในเต็มที่ รวมกันอยู่ในรูปของสมาพันธ์ด้วยความผูกพันบางประการระหว่างผู้ปกครอง รัตนพรให้เหตุผลที่สิบสองปันนาไม่พัฒนารูปแบบการปกครองไปสู่การรวมศูนย์อำนาจเช่นอาณาจักรไทอื่น ๆ ไว้ 3 ประการ คือ เมืองเชียงรุ่งที่เป็นศูนย์กลางการปกครองไม่มีข้อดีโดดเด่นกว่าเมืองอื่น ๆ ประการหนึ่ง ไม่มีสิทธิธรรมที่ชัดเจนในหมู่ผู้ปกครองเมืองต่าง ๆ ประการหนึ่ง และการมีที่ตั้งอยู่ระหว่างขั้วอำนาจใหญ่ทั้งสอง คือ จีน กับ พม่า ซึ่งมักใช้นโยบายแบ่งแยกและปกครองอีกประการหนึ่ง

บทความได้ให้ข้อมูลเรื่องการจัดการปกครองซึ่งแบ่งเป็นส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่นไว้อย่างละเอียด กล่าวคือ การปกครองส่วนกลางที่เชียงรุ่ง จะมีพระเจ้าแผ่นดินเป็นประมุข มี “เก้าสนาม” ซึ่งเป็นคณะเสนาบดี หรือที่เรียก “ท้าวขุน” ทำหน้าที่บริหารงานปกครอง เก้าสนามนี้มีเจ้าเชียงฮัว เป็นประธาน (อัครเสนาบดี) ประกอบด้วย ขุนเหนือสนาม ที่มีอำนาจหน้าที่ในฝ่ายต่าง ๆ คือ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายทหาร ฝ่ายเวียง(เมือง) ฝ่ายวัง(กษัตริย์) และฝ่ายคลัง(การค้า/ภาษี)

ส่วนการปกครองท้องถิ่นนั้น เจ้าเมืองจะมีอำนาจสิทธิขาดโดยกษัตริย์จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว แต่จะต้องมีการแสดงความจงรักภักดีด้วยการมาคารวะ และส่งส่วย ภาษีหรือแรงงาน เจ้าเมืองมีตำแหน่งแตกต่างกันตามฐานะของเมือง การบริหารราชการของเมืองมีคณะข้าราชการ เรียกว่า ก๊ววันเมือง ประกอบด้วย ขุนเหนือก๊ววัน แต่ละเมืองมีหน่วยการปกครองย่อยๆ ลงไป จนถึงระดับหมู่บ้าน ในหมู่บ้านจะมี นายบ้าน/พญาบ้าน ปกครอง มีคณะทำงานคือ ขุนเหนือบ้าน ที่แบ่งงานกันควบคุมดูแลด้านต่างๆ

รัตนพรได้สรุปลักษณะการจัดปกครองของสิบสองปันนาคือ ส่วนกลางกับส่วนภูมิภาคนั้น ใช้โครงสร้างการปกครองเดียวกันเพียงแต่ย่อขนาดลงไปตามส่วนของหน่วยการปกครองนั่นเอง

ในเรื่องแหล่งรายได้และผลประโยชน์ของผู้ปกครองที่เช่นเดียวกัน ผู้ปกครองแต่ละระดับ จะได้รับจากคนในปกครองของตนเป็นทอดๆ ลงไป สิบสองปันนานั้นใช้ระบบ "กินนา" คือ ข้าราชการจะได้รับนาประจำตำแหน่งมากน้อยตามลำดับชั้น แล้วรับผลประโยชน์จากนานั้นในรูป ผลผลิต หรือแรงงานลูกส่าม (ราษฎรในพื้นที่) มารับใช้หรือทำนาให้ กษัตริย์ก็จะได้รับภาษีจาก นาประจำตำแหน่งเหล่านี้อีกชั้นหนึ่ง

บทความยังกล่าวถึงสังคมสิบสองปันนาว่าประกอบด้วยชนชั้นปกครองและผู้ถูกปกครอง มีสภาพเป็นสังคมศักดินา มีพื้นฐานอยู่บนเศรษฐกิจแบบเลี้ยงดูตนเอง กษัตริย์มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทั้งหมด และใช้เป็นเครื่องมือควบคุมสังคม กษัตริย์และชนชั้นปกครองจึงเรียกร้องเอาผลผลิตแรงงานส่วนเกินและควบคุมประชาชนได้

บทความนี้ อธิบายและให้ข้อมูลเรื่องการปกครองและสังคมสิบสองปันนาอย่างละเอียดละออ ข้อมูลส่วนใหญ่ที่ใช้เป็นข้อมูลขั้นต้นจากการสัมภาษณ์ชาวไทลื้อสิบสองปันนา ทั้งชนชั้นปกครองและผู้ถูกปกครอง จึงเป็นข้อมูลที่มีค่า ประกอบกับการนำข้อมูลเหล่านั้นมาเรียบเรียง วิเคราะห์ และจัดหัวข้อไว้อย่างเป็นระบบระเบียบ เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการค้นคว้า จัดเป็นงานหลักชิ้นหนึ่งในการศึกษาระบบการปกครองของชาวไทลื้อ แม้ว่าจะไม่อาจกำหนดมิติทางเวลาของระบบการปกครองดังกล่าวได้ชัดเจน

เอกสารชิ้นที่ 7 *Ethnic-political adaptation and ethnic change of the Sipsong Panna Dai : An ethnohistorical analysis* ของ S.C. Hsieh เป็นวิทยานิพนธ์ภาษาอังกฤษ เสนอต่อมหาวิทยาลัยฮาวายฮิงตัน เขียนในปี 1989 กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของสิบสองปันนาจากรัฐอิสระมาเป็นรัฐภายใต้การปกครองของจีน มีการผสมผสานทางชาติพันธุ์กับกลุ่มชาวเขาต่าง ๆ ไทกลุ่มอื่น ๆ และจีน เนื้อหาวิทยานิพนธ์บทที่ 3 กล่าวถึงระบบการปกครองของอาณาจักรสิบสองปันนา เมื่ออาณาจักรน่านเจ้าเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 860 ยังไม่ปรากฏว่ามีการกล่าวถึงสิบสองปันนาแต่อย่างใด ต่อมาเมื่อกุบไลข่านกษัตริย์มองโกลตีดยุ่ยนานในปี 1253 ก็ได้ปล่อยให้ผู้นำท้องถิ่นปกครองกันต่อไปเนื่องจากความหลากหลายของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ ระบบการใช้ผู้นำพื้นเมืองปกครองนี้เรียกว่า ตูซิจื่อตู (tusi zhidu) แปลตามศัพท์ว่าระบบเจ้าพื้นเมืองหรือข้าราชการพื้นเมืองและได้ใช้มาจนถึงปี 1956 ในช่วงที่พวกมองโกลรุกรานนี้เองที่ชื่อเมืองเชอหลี่ (Cheli) ปรากฏขึ้น หลังจากเมืองเชียงรุ่งถูกจีนตีได้ ราชสำนัก

จีนตั้งแต่ราชวงศ์ หยวนจนถึงราชวงศ์ชิงจะแต่งตั้งขุนนางจีนเป็นผู้ดูแลเชียงรุ่งโดยมีอำนาจเหนือพระเจ้าแผ่นดินเชียงรุ่งอีกทอดหนึ่ง ในอดีตอาณาจักรสิบสองปันนาอาจเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรน่านเจ้า หรือเป็นอาณาจักรต่างหากจากน่านเจ้า แต่ขึ้นกับราชสำนักจีนก็ได้

ชาวไทลื้อถือว่าผู้นำของตนเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ไม่ใช่เจ้าเมืองธรรมดา ประชาชนจะยึดถือพระเจ้าแผ่นดินเป็นสัญลักษณ์ของเอกลักษณ์ไทลื้อ และยังคงจงรักภักดีแม้พระเจ้าแผ่นดินจะหมดสภาพภาพตามกฎหมายไปแล้วก็ตาม ชาวไทลื้อเรียกรัฐของตนว่าเมืองลื้อ และเรียกรัฐจีนว่าเมืองฮ่อ

Hsieh ได้ให้ข้อมูลในรายละเอียดเกี่ยวกับตำแหน่งในอาณาจักรสิบสองปันนา ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับเมือง ระหว่างเจ้ากับสามัญชนและแสดงโครงสร้างของระบบการเมืองของไทลื้อโดยละเอียด เขาได้ระบุว่า ระบบการปกครองนี้เป็นระบบที่มีทั้งความเสมอภาค (egalitarianism) และลำดับชั้น (hierarchy) อยู่ร่วมกัน ความเสมอภาคปรากฏอยู่ในการถ่วงดุลย์ระหว่างพระเจ้าแผ่นดินกับขุนนางระดับสูง ส่วนลำดับชั้นก็คือตำแหน่งต่าง ๆ ลดหลั่นกันลงมาตั้งแต่ระดับเจ้าสนามลงมาจนถึงระดับชาวบ้าน ในเรื่องที่ดิน ความเสมอภาคก็คือที่ดินเป็นของกลางไม่ใช่ทรัพย์สินส่วนบุคคล ในขณะที่เดียวกันการให้สิทธิแก่ผู้เข้าไปทำกินก็จะต่างกันไปตามลำดับชั้นของตำแหน่ง แต่สิทธิดังกล่าวก็จะมีการหมุนเวียนไปโดยทั่วถึง กล่าวคือไม่มีใครยึดสิทธิในที่ดินแปลงใดได้โดยถาวร แต่จะต้องหมุนเวียนกันไปอย่างเสมอภาคในเรื่องสถานภาพทางเพศก็จะพบว่าผู้หญิงไทลื้อมีความเสมอภาคกับผู้ชายไทลื้อ สามารถควบคุมการใช้จ่ายในครัวเรือนและมีสิทธิที่จะหย่าร้างได้ แต่การสืบสกุลก็จะเน้นแบบปิตุพงศ์ (patrilineal) นั่นคือสืบสกุลทางฝ่ายบิดาเท่านั้น

Hsieh ยังได้วิเคราะห์ว่าระบบการปกครองที่มีพระเจ้าแผ่นดิน แต่ในขณะเดียวกันก็ขึ้นต่อราชสำนักจีน ดังที่เรียกในภาษาจีนว่าแสนหวี (Xuanweishi) เป็นกระบวนการสร้างความเป็นปึกแผ่นทางการเมืองของชาวไทลื้อ เพราะอาณาจักรสิบสองปันนามีสิทธิปกครองตนเองโดยสมบูรณ์ทั้งในด้านการทหาร การทูต เศรษฐกิจ กิจการภายใน และกฎหมาย ไม่เคยมีการขึ้นสัญญาหรือข้อตกลงใด ๆ เป็นลายลักษณ์อักษรระหว่างสิบสองปันนากับราชสำนักจีนหรือพม่า สิบสองปันนาเพียงแต่ส่งเครื่องบรรณาการไปให้ราชสำนักจีน ช่วงเวลาที่มีระบบการปกครองเช่นนี้อยู่ถึง 700 ปี ย่อมทำให้สิบสองปันนามีความเป็นปึกแผ่นและมั่นคง ระบบแสนหวีทำให้บ้านเมืองสงบสุข

ระบบการปกครองที่มีพระเจ้าแผ่นดินเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของไทลื้อ ชาวไทลื้อคิดว่าตนต่างจากไทกลุ่มอื่น ๆ เพราะพระเจ้าแผ่นดินมีสถานะเฉพาะไม่เหมือนเจ้าเชียงของล้านช้าง เจ้าพระยาของเชียงตุง หรือเจ้าฟ้าของล้านนา แม้เมืองหรืออาณาจักรดังกล่าวจะมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและเกี่ยวข้องกับสิบสองปันนามาโดยตลอด แต่ก็ไม่เคยมีการรวมอาณาจักรทั้งสี่เข้าด้วยกัน อาณาจักรทั้งสี่ต่างเป็นเอกเทศและมีประชากรทั้งที่เป็นไทลื้อ, ไทขวน, ไทใหญ่ และไทลาวอาศัยอยู่ปะปนกัน Hsieh จึงสรุปว่า ชาวไทลื้อคือกลุ่มคนที่เรียกตนเองว่าไท อาศัยอยู่ในเมืองลื้อและมีการรับรู้ร่วมกันยกย่องเจ้าแผ่นดินเป็นกษัตริย์ของตน

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความน่าสนใจเพราะได้พยายามวิเคราะห์ระบบการปกครองของไทย และตั้งลักษณะที่ผู้เขียนเห็นว่าเด่นชัดต่างกันเองคือความเสมอภาคและการแบ่งเป็นลำดับชั้นลดหลั่นกันไปในการปกครอง โดยยกตัวอย่างจากโครงสร้างของระบบขุนนาง ที่ดินและสถานภาพทางเพศ นอกจากนั้นผู้เขียนยังพยายามระบุสิ่งที่ เป็นเอกลักษณ์ของไทยคือ แม้จะไม่ชัดเจนนักและคาดว่าเป็นการทำงานตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แต่ก็มีเนื้อหาที่ลึกกว่าการพรรณนาโดยทั่วไปแต่อย่างเดียว

เอกสารชิ้นที่ 6 *Ethnic Groups in Mainland Southeast Asia* โดย Lebar, Hickey and Musgrave (1964) เป็นเอกสารภาษาอังกฤษชิ้นที่มีข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สมบูรณ์ที่สุดชิ้นหนึ่ง คณะผู้เขียนซึ่งเป็นกลุ่มนักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ทำการประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับแต่ละชาติพันธุ์จากแหล่งเอกสารทั้งภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และจีน นอกจากกล่าวถึงคุณลักษณะของแต่ละชาติพันธุ์ในด้านเครือญาติ ครอบครัวและการแต่งงาน ความเชื่อ ศาสนา และภาษา ทั้งยังมีการบรรยายถึงการจัดระเบียบทางสังคมและการเมืองของทุกชาติพันธุ์ด้วย

ลักษณะการปกครองของอาณาจักรสิบสองปันนาของชาวไทลื้อเป็นเรื่องคลุมเครือ มีหลักฐานบันทึกไว้น้อย อีกทั้งยังถูกอิทธิพลของจีนเข้าแทรกแซงจนทำให้ภาพพจน์มัวยิ่งขึ้น อาณาจักรเก่าที่สุดของไทยลื้อน่าจะเป็นอาณาจักรอาโลปี (Alopi) ซึ่งตั้งขึ้นโดยพญาเจื่อง (Palseng) เมื่อปี ค.ศ. 1180 โดยการรวบรวมเมืองต่าง ๆ เข้าไปอยู่ใต้การปกครอง และอาจอยู่ใต้อำนาจของจีนราชวงศ์ซ่งอีกทอดหนึ่ง อำนาจทางการเมืองรวมศูนย์อยู่ที่ตระกูลผู้นำ โดยใช้พิธีกรรมเกี่ยวกับการบวงสรวงพระเสื้อเมืองเป็นการสร้างความชอบธรรมในการปกครองเช่นเดียวกับไทดำ เมืองหลวงของอาณาจักรสิบสองปันนาคือเมืองเชียงรุ่ง ชื่อปันน่าน่าจะหมายถึงหน่วยวัดพื้นที่ที่ทำนา ซึ่งหมายถึง ตำแหน่งเจ้าผู้ครองครองพื้นที่ดังกล่าวด้วย ดังที่ Rispaud (1937 : 78) สันนิษฐานไว้ นอกจากนั้น Garnier (1873 : 407) ก็ยังได้อธิบายไว้ด้วยว่า ปันนาหมายถึง จำนวนพลเมืองที่ขึ้นทะเบียนในพื้นที่หรือเขตปกครองหนึ่ง ๆ ส่วน Scott and Hardiman (1900 : 323) ระบุว่าปันนาหมายถึง จำนวนกระบุงใส่ข้าว (พันกระบุง) ที่ไพร่ต้องส่งส่วยให้แก่เจ้าผู้ครองเมืองทั้ง 12 เมือง

ในเอกสารนี้ผู้เขียนได้ระบุสิ่งที่น่าสนใจว่าด้วยความยืดหยุ่นของการใช้คำว่าเมือง เรียกเขตปกครองโดยอ้างอิงข้อสังเกตของ Leach (1954 : 122) ระบุว่า (town) แต่บางครั้งก็หมายถึงเขตการปกครองที่ใหญ่ขึ้นจนถึงระดับอาณาจักรเมืองของไทยลื้อ มีขนาดเล็กตั้งแต่ 20 ตารางไมล์ และมีหมู่บ้านประมาณ 70 หมู่บ้าน จนถึงเมืองใหญ่ถึง 200 ตารางไมล์ เมืองหลาย ๆ เมืองรวมเข้าเป็นอาณาจักร ผู้ปกครองเมืองได้แก่ เจ้าเมือง ผู้ปกครองอาณาจักรได้แก่ เจ้าฟ้า อาณาจักรเล็ก ๆ เกิดจากการรวมเมืองเข้าด้วยกัน หลังจากนั้นก็มีการยุบสลายลงไปและรวมกันใหม่ได้อีก โดยอาจมีการทำสงครามระหว่างเมืองหรือก่อกบฏกับรัฐอื่น ปันนาหนึ่ง ๆ ประกอบด้วยเมืองประมาณ 20 เมือง เจ้าฟ้าแห่งเชียงรุ่งเป็นผู้ปกครองที่ใหญ่ที่สุด แต่จะต้องส่งส่วยให้จีน การสืบทอดอำนาจเป็นทางสายปิตุพงศ์ (patrilineal) ราชสำนักเชียงรุ่งมีขุนนาง 50

ตำแหน่งทำหน้าที่รับผิดชอบเรื่องต่าง ๆ มีตำแหน่งอุปราช และมีที่ประชุมของขุนนางและผู้แทนจากเมืองต่าง ๆ สำหรับเจ้าเมืองมีตำแหน่งลดหลั่นกัน 5 ระดับ รูปแบบการปกครองส่วนหนึ่งได้อิทธิพลจากระบบผู้ซื้อ (tu-sun) ของจีน โดยเฉพาะการสืบทอดอำนาจของเจ้าเมืองผ่านทางสายโลหิต เจ้าเมืองเป็นผู้ปกครองเมืองต่าง ๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นจักรวรรดิจีน ในขณะเดียวกันรูปแบบการปกครองอีกส่วนหนึ่งก็เป็นของไทย มีความคล้ายคลึงกับไทกลุ่มอื่น ๆ

ในเรื่องของการจัดช่วงชั้นทางสังคม มีการแบ่งระหว่างเจ้ากับไพร่ พวกเจ้ามีจำนวนประมาณร้อยละสองของประชากรทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นผู้ถือครองที่ดิน และให้ไพร่เข้ามาทำกิน โดยได้รับผลผลิตตอบแทน ส่วนไพร่จะต้องเสียภาษีและส่วยให้เจ้าฟ้าและเจ้าอื่น ๆ และต้องให้แรงงานอีกด้วย

เอกสารชิ้นนี้เขียนโดยนักวิชาการชาวอเมริกันที่มีความสนใจทางวิชาการและมีแรงจูงใจโดยอ้อมจากฝ่ายการเมืองของสหรัฐอเมริกาที่จะเข้ามามีบทบาทสำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในทศวรรษ 1960 - 1970 จึงได้พยายามค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มโดยละเอียด ส่วนใหญ่เป็นการใช้ข้อมูลเอกสารมากกว่าการสำรวจภาคสนาม นับว่ามีความครอบคลุมดีในแง่เนื้อหาซึ่งนำเสนอโครงสร้างสังคมของไทยและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ มีความพยายามจะอธิบายคำที่มีความหมายคลุมเครือเช่นคำว่าป็นนา แต่อาจมีข้อมูลจะลึกน้อยกว่างานชิ้นอื่น ๆ ที่ใช้แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ

2.1.4 ตาราง

ลำดับที่	เอกสาร	ผู้แต่ง	ปี
1	Histoire du Pays de Lan-Chhang, Hom Khao	Pavie	1898
2	Socialisme dans les hua phan (Laos, Indo-Chine)	Bourlet	1906
3	L'Histoire du Campasak	Archambault	1961
4	Ethnic Groups in Mainland Southeast Asia	Lebar, Hieky & Musgrave	1964
5	ประวัติศาสตร์ลาว	สิลา วีระวงส์	2539
6	แอลอดพงศาวดารลาว	จารุวรรณ ธรรมวัตร	ม.ป.ป.

เอกสารชิ้นที่ 1 Histoire du Pays de Lan-Chhang, Hom Khao โดย ออกุส ปาวิ (A. Pavie) เป็นหนังสือภาษาฝรั่งเศสที่ประมวลข้อมูลเกี่ยวกับการปกครองของลาวโดยการแปลพงศาวดารลาวเรื่องประวัติของอาณาจักรล้านช้างร่มขาว ในปี 1898 เริ่มต้นที่การเลือกชัยภูมิตั้งเมืองของฤาษี 2 องค์ ส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของนิทานขุนบรม จนกระทั่งขุนลาลูกของขุนบรมมาครองเมืองเชียงคัง สืบทอดมาจนถึงสมัยพระเจ้าฟ้างุ้ม เริ่มสมัยประวัติศาสตร์ของลาวในคริสต์ศตวรรษที่ 14 ลักษณะการปกครองของอาณาจักรล้านช้างในสมัยพระเจ้าฟ้างุ้มจะมีอุปราชหมื่นหลวง ขุนต่าง ๆ และมีข้าเป็นผู้นำทำการผลิตหรือรับใช้ พงศาวดารนี้ยังให้รายละเอียด